

Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap "Niftarlake" 1929

<https://hdl.handle.net/1874/9545>

Beek

JAARBOEKJE
VAN HET
OUDHEIDKUNDIG GENOOTSCHAP
„NIFTARLAKE”

1929

ELECTR. DRUKKERIJ H. J. SMITS
OUDE GRACHT 231 — UTRECHT

L. S.

Hierbij zenden wij ons 17e jaarboekje de wereld in.

De geschiedenis en verdere bijzonderheden van de Vechtstreek leverde weder voldoende kopij. Wij meenen, dat de stof in vele jaren nog niet uitgeput zal zijn.

Aan de schrijvers der artikelen betuigen wij onzen hartelijken dank, in het bijzonder aan ons medelid J. Schipper Jr., die zoo vriendelijk was bij zijn artikel over Loosdrecht de cliché's van de interessante afbeeldingen te geven, en aan ons medelid Joan Vis, die zich de laatste jaren beijvert om een uitgebreid verslag van onze excursies te verschaffen.

De Redactie van het jaarboekje:

J. G. Th. GREVENSTUK.

Dr. D. A. W. H. SLOET.

Mr. Ds. J. W. VERBURGT.

September 1929.

BESCHERMHEER.

Dr. H. TH. s'JACOB,
Commissaris der Koningin in de Provincie Utrecht.

BESTUUR.

Mr. Ds. J. W. VERBURGT, Leiden, *Voorzitter*.
J. G. Th. GREVENSTUK, Baambrugge, *Secretaris*.
Dr. D. A. W. H. SLOET, Abcoude, *Bibliothecaris*.
J. D. BASTERT, Breukelen, *Penningmeester*.
W. H. KOOMANS, Heemstede.
L. SCHIETHART, Vreeland.
Jhr. J. K. LAMPSINS VAN DEN VELDEN, Doorn.
JAN VAN DER LIP, Utrecht.
A. VAN BEEK, Weesp.

Dagel. Bestuur.

V. L. Baron VAN BOETZELAER, te Twello.
M. ONNES VAN NYENRODE, te 's-Gravenhage.
J. WARMOLTS, te Kortenhoef.
E. A. H. A. VAN DE VELDE, te Loenen.
N. BASTERT, te Loenen.
Jhr. C. H. C. A. VAN SYPESTEYN, te Loosdrecht.
Dr. A. M. HARTOG, te Maarssen.
Mr. W. H. KÖHLER, te Maarssen.
Mr. W. B. WESTERMANN, te Maarssen.
E. G. WENTINK, Aerdenhout.
KEES VALKENSTEIN, te Vleuten.
F. C. C. Baron VAN TUYLL VAN SEROOSKERKEN,
te Zuilen.
Jhr. Mr. C. DEDEL, te Abcoude.
Dr. J. J. F. STEIJLING, te Maartensdijk.

LEDEN.

Abcoude:

Ds. G. G. J. Bleeker.
Jhr. Mr. C. Dedel.
C. F. Jonkhart.
C. M. L. Kouw.
W. F. Pape.
W. H. van de Poll.
H. van Raan.
Joh. Rentinck.
Past. Dr. D. A. W. H. Sloet.
J. Trouw.
Joan Vis.
S. G. van der Werff.

Aerdenhout:

E. G. Wentink.

Alkmaar:

Mej. J. W. H. Spruit.

Amsterdam:

G. Ansoul.
A. J. Boom.
K. H. Broekhoff.
Mr. A. le Cosquino de
Bussy.
Mej. G. van der Bijl.
L. W. Doude v. Troostwijk.
Jan W. den Duijn.
P. Jansen Hzn.
Mr. Dr. N. J. C. Kappeyne
van de Coppello.
P. A. Kater.
H. L. Klein.
D. van Lanckeren Matthes.

J. H. Roosenschoon.
H. F. L. Schöler.
Mej. J. Sickesz.
D. Straus.
Mr. P. L. de Vries Feijens.
Wouter Westerhoud.

Ankeveen:

P. J. Eijma.
E. R. D. Schaap.

Arnhem:

Mr. W. F. E. Spiering.

Baambrugge:

Mej. D. van Doorn.
J. G. Th. Grevenstuk.
Mej. Wilh. F. Grevenstuk.
C. P. de Groot.
Ds. H. Haselager.
R. L. Otten.
Mr. L. R. Otten.
F. Rijke.
A. Schoenmaker.
Mr. J. Schoenmaker.
G. van Walbeek.

Baarn:

Jhr. J. Hooft Graafland.
P. E. Tegelberg.

Batavia:

Prof. Dr. A. Grevenstuk.
L. A. H. Houtman.

Bennebroek:

J. C. Brand Jr.

*Bilthoven:*D. R. Buma.
W. J. P. Suringar.*Breukelen:*J. D. Bastert.
D. J. M. Bianchi.
Johan Bleeker.
St. Breuninghoff.
A. H. Colenbrander.
A. H. Doude van Troostwijk.
H. Feringa.
Herm. v. d. Grift.
C. G. Hoekstra.
G. C. Hoekstra.
Mr. M. P. Th. à Th. van der
Hoop van Slochteren.
Dr. D. M. Hoogland.
C. de Joncheere.
W. J. Jonker.
E. B. van Julsingha.
J. Kasteleijn.
P. Land.
H. J. van 't Lindenhout.
A. H. Loeff.
C. W. Matthes.
Hans Matthes.
Jac. Molenkamp.
Deken P. W. A. Pieck.
Ph. J. Schippers.
Dr. K. de Snoo.
Mevr. S. A. de Snoo-Sillevis.
B. G. P. Verbiest.
W. J. Vos.
Mej. J. M. E. Willink van
Collen.
Mej. M. E. Willink van Col-
len.
C. W. Wüstenhoff.*Bussum:*Jan de Grijs.
Bern. L. A. M. v. Ogtrop.*Culemborg:*

J. van Holthoorn.

Deventer:

Past. W. M. A. van Rijn.

*Doorn:*Jhr. J. K. Lampsins van den
Velden.*Driebergen:*

Jhr. P. P. de Beaufort.

*'s-Graveland:*Mr. D. J. A. Baron van Ha-
rinxma thoe Slooten.*'s-Gravenhage:*Bureau der Rijkscommissie
voor de Monumenten.
M. Onnes van Nyenrode.
Mevr. A. Portengen—van
den Broeke.*Groningen:*

Kapelaan F. J. Schoemaker.

*Haarlem:*C. Maarschalk.
Mevr. Marie C. van Zeggelen.*Heemstede:*

W. H. Koomans.

Hilversum:

D. de Bree.
 Ds. J. van Bruggen.
 C. L. Heek.
 A. Roland Holst.
 Mevr. A. J. Kardux- ten
 Hoopen.
 J. Kardux.
 Generaal-Maj. E. Luden.
 C. Metzelaar.
 P. A. Pijnappel.
 J. Schipper Jr.

Hoorn:

U. G. Dorhout.

Houten:

Mr. H. J. J. Scholtens.

Kockengen:

B. Calissendorff.

Kortenhoef:

J. Warmolts.

Krommenie:

P. van Walbeek.

Leiden:

Mr. Ds. J. W. Verburgt.
 Dr. F. C. Wieder.

Loenen:

N. Bastert.
 Goswin H. Boner.
 G. J. Dokkum.
 H. Hissink.
 J. M. C. van Kempen.

Mr. H. P. Loggere.
 L. L. Posthuma.
 J. Schuit.
 E. A. H. A. van de Velde.
 Jan de Vries.
 G. J. Weijland.
 W. H. Willms.

Loenersloot:

Pastoor B. J. Brouwer.
 Ir. E. Middelberg.

Loosdrecht:

Prof. Dr. K. H. Bouman.
 P. J. Houtzagers.
 Mevr. Kappeyne van de
 Coppello-Wijgers.
 Jhr. Q. J. van Swinderen.
 Jhr. C. H. C. A. v. Sypesteyn
 W. Voogsgeerd.

Maarssen:

R. H. Driessen.
 A. M. Hartog.
 F. Hoosemans.
 L. G. James.
 G. A. le Jolle.
 J. M. de Muinck Keizer.
 Mr. W. H. Köhler.
 Dr. A. R. van Linge.
 A. T. Plomp.
 Pastoor A. E. Rientjes.
 J. B. Scheuer.
 J. G. Suring.
 C. W. E. van Voorst van
 Beest.
 J. P. van Voorst van Beest.
 C. E. Wolff.
 Mr. W. B. Westermann.
 Wybren Wijmstra.

Maarsseveen:

Dr. A. M. Venker.
H. Schoenmaker Ezn.

Maartensdijk:

Dr. J. J. F. Steijling.

Munsterscheveld:

Pastoor J. J. Swildens.

Nederhorst-den-Berg:

C. A. de Bree.
Dr. A. van Dongen.
A. J. Middag.
Mevr. C. A. Pos—Kofoed.
G. Graaf Schimmelpenninck.

Nieuwer-sluis:

Th. W. Blijdenstein.
B. H. Blankenberg.
Mr. W. J. Doude van
Troostwijk.
Douair. A. Baron de Girard
de Miolet van Coehoorn.
Mevr. Wed. Mr. V. H. van
Notten-Doude van Troost-
wijk.
Th. J. Verriijn Stuart.

Nigtevecht:

M. H. Laddé.
Ds. G. van Veldhuizen.

Oosterbeek:

Mr. E. van Beusekom.

Rotterdam:

Bibliotheek der gemeente
Rotterdam.

Soerabaia:

Mr. Dr. L. Fr. H. J. Schöler.

Twello:

V. L. Baron van Boetzelaer.

Utrecht:

J. B. P. Biegelaar.
Dr. C. Broeksmit.
Dr. Ch. M. A. Bijleveld.
J. H. M. A. Doude van
Troostwijk.
Pastoor L. J. v. d. Heijden.
Jhr. Mr. J. Hooft Graafland.
Pastoor Dr. W. G. J. van
Koeverden.
H. van der Lip.
Jan van der Lip.
Jhr. Dr. L. H. Quarles van
Ufford.
A. Ph. Ridder.
Mr. W. C. Schuylenburg
H. J. Smits.

Vinkeveen:

J. L. Thielking.

Vleuten:

Kees Valkenstein.

Vreeland:

A. S. Bartstra.
C. Blatt.
P. J. C. Blatt.
Dr. L. Dijkstra.
G. Ph. Ittmann.
C. A. Lion Cachet.
J. Pik.
L. Schiethart.

Weesp:

A. van Beek.
 W. A. van Dockum.
 G. Eykelhoff.
 Th. J. Houtman.
 H. de Kloet.
 J. G. Nordemann.
 E. W. Raadsheer.
 N. Smit Jzn.

Weesperkarspet:

J. C. F. Bletz.

Wijk bij Duurstede:

B. Schoenmaker.

Zeist:

I. A. Lantsheer.

Zuilen:

F. C. C. Baron van Tuyll
 van Serooskerken.

Zwolle:

Dr. G. A. B. Fijn van Draat.

DONATEURS.*Amsterdam:*

Mr. R. H. Erdmann.

's-Gravenhage:

Mr. Dr. F. A. C. Graaf van
 Lynden van Sandenburg.

Utrecht:

Dr. H. Th. s'Jacob.

BEGUNSTIGERS.*Abcoude:*

D. van Teeseling.

Baambrugge:

G. Feringa.
 W. C. Smuling.

Breukelen:

J. H. M. Janse.
 Ds. C. J. H. Verweijs.

IN MEMORIAM.

*Th. Moinat, Arts te Abcoude.

J. Houtman, Gemeente-secretaris te Rhenen.

*Ds. H. Th. Barbas te Brummen, vroeger Herv. predikant te
 Vreeland.

Th. E. Grevenstuk te Baambrugge.

*Lid sedert de oprichting van het Genootschap.

JAARVERSLAG

Den 6den Juni 1928 werd de jaarlijksche Algemeene Vergadering gehouden in het Hotel „de Kampioen” te Nieuwersluis, alwaar 21 leden tegenwoordig waren.

Het gebruikelijke jaarverslag werd door den Secretaris uitgebracht en de Penningmeester deed rekening en verantwoording van zijn gehouden beheer.

De rekening werd door de heeren van der Lip en Weyland nagezien en accoord bevonden.

Na eenige besprekingen werd besloten een excursie te houden naar Rhenen en Wijk bij Duurstede. De heeren Jan van der Lip te Utrecht, J. H. van 't Lindenhout te Breukelen en J. Houtman te Rhenen, werden benoemd om deze excursie voor te bereiden en te regelen.

Verder werd nog besloten weder een jaarboekje uit te geven waarvoor reeds verschillende artikelen waren ingezonden.

Dank zij de deugdelijke voorbereiding slaagde de excursie uitstekend, waarvoor de commissie een bijzonder woord van lof toekomt. Ons medelid, Joan Vis, was zoo welwillend weder een uitgebreid verslag van den tocht voor ons vorig jaarboekje samen te stellen.

Het jaarboekje verscheen als gewoonlijk en werd weder zeer op prijs gesteld. Het was ditmaal zoo uitgebreid geworden, dat er meer dan een jaar contributie door verslonden werd.

Lezingen konden niet worden gehouden, omdat het moeilijk was sprekers te vinden en bovendien is de communicatie in de Vechtstreek nog van dien aard, dat het bezoekers van lezingen niet gemakkelijk gemaakt wordt om lezingen in andere plaatsen bij te wonen en weer tijdig huiswaarts te kunnen keeren.

De „hooge Vecht” bedreigt nog steeds hetgeen van voormalige grootheid nog over is. Het is te hopen dat er middelen mogen gevonden worden die het euvel beteugelen, zoo dat natuurschoon en de historische overblijfselen van vroeger eeuwen ongerept blijven.

Ons geacht bestuurslid, de HoogEerw. Heer Dr. Sloet, mocht onder vele blijken van belangstelling zijn 50-jarig priesterschap herdenken. De Secretaris heeft hem persoonlijk daarmee geluk gewenscht.

Het ledental is weder aanzienlijk vermeerderd. Het Genootschap geniet onverdeelde belangstelling en breidt zich steeds verder uit.

Uitgebracht op de Alg. Verg. van 6 Juni 1929
te Nieuwersluis.

De Secretaris:

J. G. TH. GREVENSTUK.

Staat van Ontvangsten en uitgaven over het 17de Genootschapsjaar 1928

ONTVANGSTEN.

Batig saldo	f 683.91
<i>Contributies:</i>	
212 Leden	f 530.—
2 Leden à f 5.—	10.—
1 Lid	3.—
1 Lid voor 4 jr. in eens	10.—
5 Begunstigers	5.—
2 Donateurs	20.—
1 Donateur	5.—
	583.—
Batig saldo excursie 1928 ad.	57.—
Verkocht 2 Jaarboekjes à f 2.50	5.—
	f 1272.48

UITGAVEN.

Jaarboekje 1928	f 696.54
Incassokosten, drukkosten, zaalhuur, porti en andere kleine kosten	85.84
Batig saldo	490.10
	f 1272.48

Verslag van de Excursie naar Vianen en Schoonhoven, gehouden op Woensdag 24 Juli 1929.

Voor de 17de maal kwamen een 50-tal leden en genoodigden van het Genootschap Niftarlake bijeen tot het houden van de jaarlijksche Excursie, dit keer naar Vianen en Schoonhoven, beide stadjes gelegen aan de overzijde van de Lek, en hoewel zij eigenlijk buiten het rayon van Niftarlake vallen, hebben zij toch de belangstelling der excursisten in hooge mate geboeid. Beide steden zijn van hoogen ouderdom, beide hadden 'n groote betekenis als vesting, de een meer, de ander minder. Beide hebben groote mannen en familiën binnen hun muren geherbergd en hebben daar veel liefde, steun en sympathie van mogen ondervinden.

Beide steden hebben door hun voorname burgers 'n rol gespeeld in de geschiedenis des vaderlands en hebben als zoodanig reeds in de Middeleeuwen ook bijgedragen tot de wording en ontwikkeling van ons volk.

Van die voorbije grootheid en macht en merkwaardigheid getuigen nog sommige (helaas niet vele) overblijfselen. Zoo b.v. zijn van het vroeger machtige kasteel Batenstein te Vianen niet veel meer dan een poort en eenige muurstukken overgebleven. In het werkje: „Langs de oevers van Lek en Linge” in 1883 uitgegeven door F. D. J. Moorrees, Predikant te Vianen, wordt Batenstein beschreven als 'n slot, dat in 1607 nog groot en schoon was, voorzien van hooge muren en torens. Doch verdwenen is 't, zooals zoovele grootheden uit de Middeleeuwen en lateren tijd.

Doch laat ons hierover nu nog niet verder uitweiden, maar eerst onzen tocht beschrijven. De ontmoeting op het Stationsplein te Utrecht was weer hartelijk als altijd. Het mooie weer droeg hier ook veel toe bij.

In 2 prachtige en comfortabele autocars van de Fa. Hagenouw ging de reis langs de boorden van den Vaartschen Rijn in de

richting Vreeswijk. Het oog wordt hier verzadigd door de rijke natuurpracht; de buitenplaatsen Oude Gheyn, Hardenbroek e.a. met hun donkere lanen, dicht geboomte en smaakvolle tuinen, sappige weiden en zwaar-dragende boomgaarden, maken deze streek tot 'n „Dorado”. Daartusschen baant zich de zilveren stroom, doorkliefd van groote en kleine schepen, deinend en dobberend en wiegend, ook hijgend en zwoegend als trekpaarden voor 'n zwaren last. Aan de oevers troont de industrie, zoodat dien geheelen aanblik 'n pronkbeeld geeft van Neerlands welvaart. Geen wonder, dat er in zulk een omgeving een prettige geest onder de excursisten heerschte!

Toen de auto's de schipbrug over de Lek tusschen Vreeswijk en Vianen gepasseerd waren, werd het stedeke Vianen door de slanke Lekpoort binnengereden. Vanaf de brug is de doorkijk door de oude poort naar de stad schitterend, en eenmaal binnen de veste ziet men de breede lange Voorstraat, met aan beide kanten de regelmatige huizenrijen, als een boulevard voor zich uitgestrekt, ingesloten aan de uiteinden door Lekpoort en Hervormde Kerk.

Deze oude Poort is het eerste historische monument bij de in-trede van het stadje. Ze is opgetrokken van rooden baksteen en reeds in 1450 gerestaureerd. Met haar uitgekraagde achtkante-hoektorentjes, haar schilddak met vensters, open torentjes, klok en spits, maakt zij aan beide zijden een aangenamen indruk. In den doorgang zijn nog gleuven zichtbaar van een vroegere val-deur.

Vlak voor het Raadhuis stapte het gezelschap uit. Dit gebouw imponeert door zijn uit hardsteen opgetrokken slanken voorgevel, dateerende uit de 15e eeuw. Het is voorzien van kruiskozijnen, waarboven spitsboogvelden, het Gothische maaswerk hiervan is, vermoedelijk door den tand des tijds, leelijk gehavend. Boven den hoofdingang staat geschreven: „Audi alteram partem”, ver-taald: „Hoor ook de tegenpartij”. Dit is nog uit de dagen dat hier de Rechtbank in gehuisvest was. De achter- en zijgevels van het gebouw zijn opgetrokken in baksteen.

Het gezelschap werd door den burgemeester, den heer S. Hoo-genboom, namens het Gemeentebestuur officieel ten stadhuize ontvangen. Z.Ed. Achth. heette Niftarlake welkom en zeide dat Vianen, de stad der Brederodes, wel een ouden naam heeft, doch zeer veel van dat oude is verloren gegaan. Ook is een groot ge-

deelte van het oud-archief naar Dettmold in Duitschland overgebracht. De heeren van Dettmold zijn nog steeds heeren van Vianen. Het Gemeentebestuur doet alle moeite om nog te bewaren, wat van eenig belang kan zijn uit historisch oogpunt, zoo o.a. de oude steenen met inscriptie. Spr. wijst vervolgens op een in de Raadszaal hangend oud schilderstuk, voorstellende het roemruchte Slot Batenstein in zijn oude glorie. Dit doek stelt voor de huldiging van Walraven III, Heer van Brederode in 1591, het is geschilderd door den Haarlemschen schilder H. C. Vroom (1566—1640), de eerste Nederlandsche schilder, die zich heeft toegelegd op schepen en zeegezichten.

De Burgemeester toonde nog andere portretten o.m. van Reinout III (1493—1556) Ridder en Deken van het Gulden Vlies, Raadsheer van Keizer Karel V; Joan Wolfert v. Brederode, van 1641 tot 1655 Veldmaarschalk over „het volck van „oorloghe te peerde en te voet”, geschilderd door J. Nason, 1644.

Spr. geeft nogmaals de verzekering, dat het Gemeentebestuur alle moeite neemt om, wat nog is, te behouden en mocht het daarbij hulp noodig hebben, Niftarlake is een groote vereeniging, spr. hoopt dan niet tevergeefs een beroep op moreelen steun te mogen doen.

De heer Mr. Ds. J. W. Verburgt, Voorzitter van het Genootschap, dankt den Burgemeester voor de hartelijke ontvangst en welwillendheid aan het gezelschap getoond. Spr. meent te zien, dat de Burgemeester, nog slechts heel kort hier, liefde heeft voor zijn stad en het hare. Spr. hoopt, dat hij in zijn plannen tot verbetering van een en ander moge slagen.

Hierna werd onder leiding van den Burgemeester het raadhuis bezichtigd.

Van het stadhuis begeleide de magistraat het gezelschap naar het gebouw van het waterschap De Vijf Heerenlanden.

De 5 Heerenlanden waren oudtijds: Vianen, Arkel, Leerdam, Hagestein en Everdingen, die met elkaar 'n gezamenlijke regeling hadden getroffen voor den Watergang de Huibert.

De Secretaris dezer stichting gaf eenige uitlegging van het ontstaan en verloop derzelve, toonde daarbij de stichtingsacte uit 1284, een document nog in zeer goeden staat, duidelijk leesbaar en voorzien van vele wapenzegels. Ook viel te bewonderen de groote kristallen drinkbeker, waarop wapens geslepen waren, dateerende van 1770; een zilveren beker, notulenboekje 1775 e.d.

Na den heer Secretaris 'n complimentje gegeven te hebben voor zijn vriendelijke gastvrijheid, werd het gebouw weer verlaten.

Vervolgens werd de Hervormde Kerk bezichtigd, het middelpunt der stad en een trotsche herinnering uit de middeleeuwen, de eeuwen van hoogconjunctuur in handel, nijverheid en welvaart en niet 't minst van vrome kunstzin en milddadigheid.

Wandelende langs de breede Voorstraat, waaraan nog verschillende fraaie antieke geveltjes te bewonderen zijn, vormt de Groote Kerk aan 't einde der straat, a. h. w. de afsluiting van dit wijsche stadsgedeelte, dat ook in 'n moderne groot-stad zou kunnen liggen.

De kerk is geheel uit rooden baksteen opgetrokken in de 15e eeuw. De toren, gebouwd in 5 slechts weinig inspringende verdiepingen, verheft zich fier en slank in de lucht, een kleine spits dekt het vierkante gevaarte. De kerk zelf bestaat uit middenschip en kruis (transept), omstreeks 1650 gerestaureerd, een aangebouwde kapel tegen de noordzijde waarin grafmonument van de familie Brederode, in 1480, uitgevoerd in z.g. zeepsteen, en in 1872 gerestaureerd. In de kerk, die maar gedeeltelijk gebruikt wordt, zijn nog een paar koorhekken in Renaissance-snijwerk, jammerlijk is hier overheen een laag gele verf gesmeerd, zoodat het origineel schoone grootendeels verdwenen is. Zoo heeft men ook de ranke lijnen van het metselwerk op meedoogenlooze wijze met de witkwast bewerkt. Hopelijk zal dit nog weer eens hersteld worden.

Ds. Wachters, Predikant bij de Herv. Gemeente, was zoo vriendelijk de gids der excursisten te zijn en gaf van een en ander een duidelijken uitleg. Lang werd er stilgestaan bij het grafmonument van Reynout van Brederode en Philipp. v. d. Marck, zijn echtgenoot, die overleden resp. in 1556 en 1549. Dit monument, alsmede een steenen altaar met zwaar beschadigde reliefs worden in het noorderportaal piëteitvol bewaard. Verder draagt veel antieke kunst in deze kerk het stempel en de nagedachtenis der Brederodes.

Zoo o.a. de Wapenspreuk in oud-Spaansch: Antos muerto que mudado! (Eer dood dan veranderd); en in de Grafkapel in 't Fransch:

L'adieu me tue,
Une m'est tout.

Voldaan door het bezichtigen van zooveel oude schoonheid uit lang vervlogen tijden, werd van deze kerk en van haar vriendelijken Dominé afscheid genomen.

Hierna leidde de Burgemeester het gezelschap rond door de stad, toonde het eenige sierlijke antieke trapgeveltjes, fraaie gedenksteenen en de resten van het machtige slot Batenstein, waarvan alleen de hoofdpoot en eenige muren over zijn.

Op deze plek, klassieke bodem mag het wel heeten, verhief zich eertijds de sterke burcht der heeren van Brederode.

In de middeleeuwen was het omgeven door hooge dikke muren. Even machtig en trotsch als schoon en heerlijk lag het daar aan de Lek, die zijn voeten met het blauw-groene water bespoelde. Het bevatte vele groote en kleine zalen en vertrekken, keukens, kelders, stallen, bergplaatsen, tuinen en dreven. Daar hebben gedurende eenige eeuwen de geslachten der edele Brederodes gewoond en geheerscht. Naast de fouten en gebreken, die hen — evenals zoovelen hunner ras- en standgenooten — aankleefden, hebben zij ook 'n werkzaam aandeel in de stichting en wording en ontwikkeling van ons eigen vrij en onafhankelijk volksbestaan gehad.

De Heeren van Arkel, de Graven van Buren en Culemborg waren daarin meermalen hun trouwe bondgenooten.

Hoewel de Brederodes vanaf de 11e eeuw zetelden in Kennemerland — de ruine Brederode bij Haarlem is er nog 'n vage herinnering van — zijn zij in 1418 naar Batenstein verhuisd, door het huwelijk van Walraven v. Br. met Joanna, erfdochter van Vianen en Ameide. Sindsdien hebben zij daar gewoond tot 1725, toen de laatste mannelijke telg gestorven was. En daar alle rechten op de vrouwelijke linie overgingen, werd de echtgenoot van de laatste vrouwelijke nazaat, Graaf Frederik Adolf van der Lippen te Detmold, eigenaar. Vandaar dat de heeren van Detmold tevens nog heeren van Vianen zijn.

Bekend zijn van de Viaansche heeren: op de eerste plaats, als een der oudsten van hun geslacht *Walraven*, in 1367 Stadhouder van Friesland voor Albrecht van Beieren; daarna *Gijsbrecht*, bisschop van Utrecht verkozen, doch in 1482 door David van Bourgondië verdrongen; dan *Jonker Frans v. Br.*, de stoute aanvoerder der Hoekschen, waartoe de Brederodes behoorden.

Naar hem werd de Jonker-Fransenoorlog genoemd.

Een 15 d'eeuwsch dichter zegt van hem:

„François, broeder tot Brederode, hooch gheboren;
 Niet oudt van daghen, noch groot van goede,
 Na groote saken heeft hi willen sporen,
     maar..... maar.....
 't Hadt beter ghelaten geweest, dan so beproeft.”

Hij † in 1499.

Verder moet nog genoemd worden *Hendrik*, (zoon van Reinout III en Philipp. v. d. Marck), die een groote rol in den tijd der Hervorming heeft gespeeld, door zijn strijd voor de Nederlandsche vrijheid. Hij behoorde onder de edelen, die in 1566 het bekende „Smeekschrift” aan de Landvoogdes Margaretha van Parma aanbood; ook had hij aandeel in den Beeldenstorm van Augustus 1566.

Door de geschiedschrijvers wordt hij niet erg gunstig beoordeeld. Groen van Prinsterer noemt hem „de man, wiens zeden zeer los en verkeerd waren”, terwijl Motley hem met den weinig vleien den naam van „feestvierder” aanduidt. Alberdink Thym, die respect had voor de goeden onder de Batensteinsche heeren, beschrijft Hendrik als „een onhebbelijke Brederoo; die een overbekende, maar weinig eervolle rol speelde”. In 1568 stierf hij 36 jaren oud.

Na hem mogen nog vermeld worden Lancelot, zijn halfbroeder, een Watergeus, die in 1573 binnen Haarlem sneuvelde, en Walraven ambassadeur van de Staten. Het geslacht bloeide niet en in 't begin der 18e eeuw waren er geen directe mannelijke afstammelingen meer.

Zooals reeds gezegd telde het kasteel Batenstein in de middel-eeuwen geducht mee in de rij der sterke burchten. Een teekening van omstreeks 1600 doet zien dat het toen nog groot en machtig, maar ook tevens schoon en sierlijk was. Een andere teekening van de hand van Isaac l'Echevin, ten jare 1632 tuinman bij Brederode, geeft een platte grond van het slot, waaruit blijkt dat tuinen en alles in Franschen stijl was aangelegd, keurig en goed onderhouden. Een hooge toren, gelijk aan die van de Lekpoort, doch hooger en zwaarder dan deze, stak boven de gebouwen uit. Deze toren noemde men de *Sint Paul* of, in den volksmond: *Simpol-toren*.

In 1697 werd Batenstein door 'n zware brand geteisterd, en na dien nooit meer geheel herbouwd.

En toen in 1725 het mannelijk geslacht der Brederodes uit-

gestorven was, werd het slot door de Staten van Holland en West-Friesland gekocht voor f 860.000.— en voor staatsdoel-einden gebruikt. Een gravure van 1749 vertoont het als 'n half-gesloten vesting. In 1794 deed het dienst als ziekenhuis, magazijn en kazerne. De Staten verzuimden het noodige onderhoud te doen verrichten, zoodat het langzamerhand verviel, totdat het in 1829 als afbraak verkocht werd.

In de nabijheid van Batenstein, in het Viaansche bosch, heeft nog 'n ander slot gestaan, n.l. Ameliastein, schoon en sierlijk, doch niet zoo groot als eerstgenoemde. Het werd in 1562 gesticht door Hendrik van Brederode, voor zijn gemalin Amelia van Nieuwenaar.

Het moet in pracht en praal en sierlijkheid niet voor andere onder gedaan hebben.

De dichter zingt er van:

„Ameliastein, dat op Hendriks last gesticht

„Om zijn adeldom voor weinig sloten zwicht.

En als hij door de tuinen en parken en hoven wandelt, dan welt hem de lyriek naar de lippen:

„Men ademt niet dan amber en kaneel,

„De wijngaard hangt vol rijke muscadellen,

„De snoeplust vlamt op karsen en morellen”.

Het kon echter den tand des tijds niet weerstaan en werd tegelijk met het vaderslot in 1725 aan de Staten verkocht.

Er is niets meer over dan 'n steenen fontein. Sic transit gloria mundi!

Van hier leidde de Burgemeester de excursisten door de stad naar het Raadhuisplein terug. Hier en daar werden oude trapgeveltjes bekeken, eenige merkwaardige gevelsteenen, oude steenen pompen e.d.

Nadat nu Mr. Ds. J. Verburgt een dankwoord aan den Burge-meester en zijn tevredenheid voor het genotene had gesproken, vertrok het gezelschap vandaar naar het volgend doelpunt Schoonhoven. En voort ging de tocht langs de zilverblauwe Lek, zich kronkelend als een lint tusschen de breede uiterwaarden. Het bij uitstek vruchtbare landschap, is betooverend door de sappige weiden en het grazende vee, en wordt gestoffeerd door houtrijke lanen en dichtbegroeide boomgaarden met eventjes blozende vruchten. De hooischelfjes leken als zandhoopjes en de huizenrijen als blokkendozen, overheerscht door naieve torenspitsen.

In Schoonhoven aangekomen werd eerst in hotel Belvédère de inwendige mensch versterkt. Een heerlijk zitje op dit hooge terras, schoon vergezicht op de beneden stroomende Lek, waar doorheen de stoom- en motorbooten stoutmoedig klieven en de ranke zeilbootjes wiegelen als blanke zwanen. Druk is hier de scheepvaart voor handel en industrie, Hollands welvaren.

Onder een gezellige en aangename kout deed de lunch zich goed smaken en de porties rose-blanke zalm hadden gretig aftrek. Natuurlijk, in Schoonhoven komen en geen zalm eten, zou gelijk staan met „aan 't Hof komen en de Koningin niet zien”.

De Burgemeester van Schoonhoven de heer Mr. F. L. J. E. Rambonnet, wachtte het gezelschap op en verwelkomde het in de oude veste, destijds de sterkste des lands.

Schoonhoven, waarschijnlijk van „schoone hoven of haven”, heeft 'n oude en merkwaardige historie.

De naam komt voor de eerste maal voor in 1234, toen Floris IV, Graaf van Holland, een stevigen dijk liet aanleggen langs de Lek, van Amerongen tot Schoonhoven. De toenmalige heerlijkheid behoorde evenals Gouda aan Heer Nicolaes van Catz. In 1280 verleende Jan van Nassau, bisschop van Utrecht, vrijdom van tol voor 't gansche Sticht, waartoe ook Schoonhoven behoorde. Langzamerhand groeide de veste en spoedig was het Gouda voorbij gestreefd.

Na den dood van Guy de Chatillons, graaf van Blois, kwam de heerlijkheid aan den Graaf van Holland.

Meermalen is er om het slot gestreden, soms op komisch-dramatische wijze, zooals Meles Stoke in zijn omstreeks 1300 geschreven Rijkroniek verhaalt. Het slot moet zeer oud geweest zijn, want rekeningen van het jaar 1312 wijzen hooge bedragen aan voor herstellingen, daar „et van altermom seer vervallen was”.

Waar het gestaan heeft weet men niet met juistheid te zeggen, (het was in 1540 al verdwenen) men vermoedt aan 't einde der Lopikerstraat of in 't Noorden der stad, omdat de geschiedschrijver Van Berkum een toren gekend heeft op die plaats. Men vermoedde dat dit de kruittoren van het voormalige kasteel geweest moet zijn.

De stad nam in bloei toe, in de middeleeuwen hadden handel, nering en bedrijf 'n hooge vlucht genomen, zoodat het 'n plaats van voorname beteekenis werd. In dezen tijd, omstreeks 1400.

werd de St. Bartholomeuskerk gesticht, die verscheidene altaren en vicariën bevatte; het interieur frappeerde door fraaie aankleding en verzorgdheid. Van de rijke inkomsten stonden de burgers 'n groot gedeelte af voor onderhoud en versiering der kerk, alsook voor steun aan instellingen van weldadigheid.

Tweemaal, in 1375 en 1518 is bijna de geheele stad door brand verwoest geweest, de kerk bleef echter gespaard.

Jacoba van Beyeren heeft er geruimen tijd verblijf gehouden en veel aan de stad verbeterd. Bekend is voorts het lugubere verhaal over Albrecht Beyling, die door Gerard van Poelgeest ten jare 1425 levend werd begraven, vermoedelijk buiten de stad op de Molenwerf, waar tot vóór weinige jaren nog 'n oude molen gestaan heeft. Tegenwoordig wordt het geval van Poelgeest-Beyling in twijfel getrokken en zou hij toch niet aldus vermoord zijn!?

Twisten tusschen de Hoekschen en Kabeljauwschen waren niet van de lucht, later in de 16e eeuw de beroeringen der Hervorming en Spaansche overheersching; de stad koos in 1577 definitief de zijde van den Prins. Ook hebben de Franschen in 1672 Schoonhoven belegerd, doch zonder succes.

De 18de eeuw bracht nieuwen bloei, vooral de tapijtweverij had 'n hooge vlucht genomen, ook de zalmvisserij, koper- en zilversmeedkunst kwamen tot ontwikkeling.

Even werd dit verstoord door den inval der Pruisen in 1787, toen deze zich kwamen wreken over de aanhouding van de Duitsche Prinses Wilhelmina te Goejanverwellesluis. Nadien heeft de stad geen schokkende gebeurtenissen meer beleefd. Zie daar in enkele trekken de geschiedenis dezer stad, door den heer Rambonnet terloops gememoreerd.

Onder zijn leiding werd nu een bezoek gebracht aan de Hervormde Kerk, die thans geheel gerestaureerd wordt. De groote vierkante toren, van rooden baksteen in Gothischen stijl opgetrokken, helde door voortdurende verzakking over naar de kerkzijde en de noordermuur zakte op den toren aan. Dit is nu ondervangen door stellige bonton-steunberen tegen den toren te plaatsen, waardoor verder zakken voorkomen is. Nu is men aan 't schip bezig, later zal het koor verbeterd worden. Alles geschiedt op advies van Rijksmonumentenzorg, onder leiding van architect Kromhout te Rotterdam. De restauratie wordt verricht volgens het standpunt, dat alles wordt hersteld in den

vorm zooals het gevonden wordt, dus niet zooals het vroeger geweest kan zijn. De kerk is gebouwd in de 14e—15e eeuw en maakt een monumentalen indruk.

De zware vierkante toren bestaat uit 3 geledingen: de onderste is gebouwd omstreeks 1400 en heeft 'n rijk geprofileerden ingang; de middelste, ± 1500 voltooid, wordt bekroond door 'n balustrade en de bovenste is weer 1½ eeuw later klaar gekomen, na den torenbrand van 1650, terwijl de vierkante spits met peer dateert van 1747. Netteigenstaande dit werk van 3½ eeuw, waarin het stijlbegrip meermalen wijziging onderging, treft de bouw toch door harmonische eenheid.

Van de vele kunstschaten, die de kerk bezit, kon de burgemeester ons momenteel niets laten zien, de schoon gebeeldhouwde Schepenenbanken, het fraai bewerkte Heerengestoelte, wapenschilden e.d., alles was elders ondergebracht.

Verschillende grafzerken worden in het hoogkoor bewaard, zoo van den koenen zeevaarder *Olivier van Noort*, die van 1598—1601 de aarde per schip omzeilde. Op zijn steen is 'n Latijnsche inscriptie aangebracht, die in Hollandsch vertaald luidt:

„Hier rust Heer Olivier, na Magellaan
„de vierde, die te sloop de aard is omgegaan.

Daarnaast ligt *Klaas Laurensz. Blom*, die in 1549 den eersten windmolen van uit Holland in Spanje bracht. Zijn grafschrift is in 't Hollandsch geschreven:

„Hier leyt begraven Klaas Lauwerense Blom,
„Schipper van Gorcom,
„Toen hy oudt dertig jaeren
„Toen is hij met een wantschip naar Spanje gevaeren.
„En hy bragt uyt Holland aldaer
„Den eersten molen
„In het vijftien hondert negen en veertigste jaer”.

Sterft anno 1613.

Hierna werd het Stadhuis bezichtigd, waar ook de restauratie nog in vollen gang is, helaas mag deze verandering nu juist geen verbetering heeten. Van het eertijds rijk versierde gebouw, met Gothische allures, is niet veel meer overgebleven dan een vierkante natuursteen-massa, met sombere vensters; ook het dak is er kaal afgekomen, alleen het ranke torentje is behouden,

hoewel het ook eenige fraaie architectonische veeren heeft moeten laten.

Deze restauratie geschiedt ook onder leiding van Monumentenzorg en de Raad heeft zich met het nieuwe plan vereenigd, niet *con amore*, maar „*par nécessité*”, omdat anders geen rijks-subsidie verkregen zou zijn. Terwille van de smeer . . . . .

Ook het interieur is er niet op verbeterd, boven oude Gothische baksteen en gewelven tronen zalen en vertrekken in hypermoderne kleuren en lijnen, eigenaardige combinatie, waaraan men eerst moet gewennen.

Wellicht zal Niflarlake mettertijd nogmaals 'n bezoek brengen aan Schoonhoven, als de geheele restauratie van Kerk en Stadhuis gereed zal zijn. Dan kunnen ook de antieke schatten, die in beide gebouwen ondergebracht zijn, bezichtigd worden. Nu was daarvoor geen gelegenheid.

Wel hebben we het fraaie carillon hooren spelen, dat in 1775 is gegoten uit metaal van 'n kanon, dat de bovengen. Olivier van Noort op zijn schip had, toen hij om de aarde zeilde. Het carillon telt 38 groote en kleine klokken, die, in afwijking van het Mechelsche systeem, buiten om den klokkestool bevestigd zijn. Het werd vervaardigd door Andreas v. d. Gheyn te Leuven.

Op de grootste klok staat het merkwaardige opschrift:

„Mijn schor geloey op reis van dapperen van Noort,
„Klinkt na een lange rust thans in een fraai accord”.

En werkelijk dit is niet overdreven, de klank is helder, sonoor en fraai. De beroemde beiaardier van Mechelen, Jef Denijn, heeft dit carillon als „zeer schoon” geprezen.

In de naaste omgeving van het Stadhuis treft ons nog 'n historische merkwaardigheid: op de Steenen Brug is 'n kring van klinkers gemaakt, waarin 'n zekere heks, Marringje Ariens genaamd, in 1597 wegens tooverij geworgd en verbrand moet zijn.

„Zy was oudt omtrent Zeventig Jaaren, gevanghen;
„vrywillig en buyten Banden van IJseren, beleeden
„en bekent heeft, dat zy geleeden, omtrent 8 jaaren
„gewoont heeft tot Viaanen, onder de Windmolen en
„wesende genoegh desperaat van Arremoede.”

Voor den Rechter bekende zij meerdere menschen betooverd

te hebben. De straf daarvoor bleef niet uit. Haar tooverzak wordt nog in het Stadhuis bewaard.

De stad doorwandellende kwamen we langs de *Waag*, van baksteen gebouwd in 1617 en hersteld in 1758. De groote dubbele deuren zijn versierd met rijk Renaissance-snijwerk, terwijl aan den voorgevel 'n Zonnewijzer bevestigd is.

Vervolgens het voormalige *Stadskorenpakhuis*, thans Nutsgebouw. Het heeft 'n mooien trapgevel van 1566.

Daarna de *Veerpoort*, staande aan de Lek, de eenige van de 4 poorten, die overgebleven is.

Zij werd in 1601 van rooden baksteen in Renaissance-stijl opgetrokken. In 1921 is zij onder auspiciën van Rijksmonumenten-zorg gerestaureerd. Haar karakter en schoonheid zijn daarbij gaver behouden dan van de kerk en Stadhuis.

De bovenverdieping der Poort is sinds eenige jaren ingericht voor Toonkamer oftewel Expositiezaal voor de plaatselijke industrie en nijverheid. Nu en dan wordt daar een tentoonstelling gehouden.

In de cartouches aan weerszijden boven den boog aangebracht, staat, of heeft geschreven gestaan:

„Tempore Cluyti Blockhusii Consulam —

„An. Dni 1601”.

Vertaald: Ten tijde van Cluyt en Blockhuysen, Burgemeesteren in 't jaar 1601.

Onze wandeling verder voortzettende bezichtigden we antieke gevels, gevelstenen, stoepen, hekken uit de 17e en 18e eeuw, het *Doelenhuis*, een statig vierkant sober uitgevoerd gebouw, in 1618 gesticht voor maatschappelijke doeleinden. Thans is er ondergebracht het Kantongerecht en het Kantoor voor Waarborg voor gouden- en zilverwerken. In dit gebouw logeerde in 1787 Prinses Wilhelmina van Pruisen, de echtgenoot van Stadhouder Willem V, na haar aanhouding aan de Goejanverwellesluis.

Het bezoek aan de officieele stad was hiermede afgelopen. Een hartelijk dankwoord van den Voorzitter aan den Magistraat voor zijn groote welwillendheid aan het gezelschap betoond, was als uit 't hart der excursisten gegrepen.

De laatste en bijzondere attractie bij deze excursie was het bezoek aan de befaamde zilversmederij van Gebr. Hooikaas.

Lijkt het misschien op 't oog 'n anachronisme dat een Genoot-

schap voor Oudheidkunde en Historie-onderzoek ook 'n Zilver-smederij in zijn excursie betreft, bij nader inzien is dit toch nog niet zoo heel ver uit de lijn van Niftarlake's streven.

Immers de zilversmeedkunst is 'n zeer oude tak van Schoonhoven's nijverheid, reeds in de middeleeuwen hadden de edel-smeden een eigen altaar in de Kerk; daarna kwijnend, en weer bloeiend in de 17e en 18e eeuw. Het is dus ook 'n brok historie van deze stad, geestelijke en materiele tegelijk.

Schoonhoven bezit vele groote en kleine fabriekjes, doch de fabriek van de firma Hooykaas is wel één van de, zoo niet de voornaamste.

Door de heeren Hooykaas zelf werd het gezelschap in de fabriek rondgeleid. Getoond werd het ruwe zilver, zooals het op de fabriek komt, het smelten en gieten in staven op 'n gasvlam van 1200° C., het slaan en kloppen en pletten, vervormen tot groote en kleine voorwerpen in de meest denkbare vormen voor huishoudelijk en ander gebruik. Daar kan men zien wat een le-peltje, vaasje, mandje, kannen, schalen enz. langdurig en voor-zichtig en vakkundig moeten bewerkt worden vooraleer het zijn eindvorm gekregen heeft. De excursisten kregen den indruk, dat hetgeen in deze fabriek gepresteerd wordt, op hoog artistiek peil gesteld mag worden. De smaakvol ingerichte toonkamers geven 'n schitterend beeld van het resultaat van deze schoone nijverheid.

De Excursielider kon dan ook bij zijn dankwoord z'n groote waardeering voor deze nijverheidsinrichting niet achterwege laten.

De eigenlijke oudhedenbezichtiging was hiermede ten einde. Restte den Voorzitter Mr. Ds. J. W. Verburgt nog namens allen zijn dank te betuigen aan de regelingscommissie, inzonderheid aan den heer Jan v. d. Lip, voor de uitstekende leiding.

Daarna ging het weer langs de Lek door Utrechts gouwen naar de haardsteden terug.

Abcoude, Wijnmaand 1929.

JOAN VIS.

Romantisch verleden van Over-Holland

„Es ist eine alte Geschichte”
„doch bleibt sie immer neu.....”

Ongeveer twee jaar geleden bracht Dr. J. F. M. Sterck mij een merkwaardig document uit het laatst der 17e eeuw, afkomstig uit een verzameling oude boeken en papieren die bij Frederik Muller in veiling waren gebracht. De fijne speurzin van dezen geleerde had hem dadelijk doen inzien dat hij in het bezit was gekomen van een prachtig roman-materiaal. Of diezelfde speurzin hem ook op den goeden weg geleid heeft, toen hij mij aanspoorde die stof tot een roman te verwerken, zal uit de toekomst moeten blijken. Mochten evenwel mijn krachten te kort schieten, aan die eervolle opdracht zóó te voldoen als ik zelf wel zou wenschen, zeker had Dr. Sterck aan niemand zijn vondst kunnen afstaan, die er meer genot van gehad zou hebben dan ik en zich dan ook met „hart en ziel” die er aan geven kon.

Dat ik twee jaar lang het document bewaarde, het telkens eens lezend en weer lezend zonder aan het boek te beginnen, vind zijn oorzaak niet alleen in de omstandigheden, maar wel degelijk grootendeels in mijn overtuiging dat dit boek geschreven moest worden op de plaats der handeling zelve en slechts met de grootste reserve de pen mocht opgenomen worden om de personen en toestanden uit zulk een ver verleden te doen herleven. En die plaats der handeling was zoover ik uit het document kon nagaan, de schoone Vechtstreek, een gedeelte van ons land dat mij altijd aangelokt had, maar tot nu toe onbekend was gebleven. April 1929 bracht mij eindelijk naar het terrein van onderzoek. Voorjaar kon men het niet noemen. Het sneeuwde nog en een gure wind blies uit het Noorden, maar allengs is de lucht opgeklaard, is de zomer gekomen en tegen het eind van Juli was ook mijn werk hier afgelopen en moest ik weder terug naar eigen woonplaats. Toen was ook voor mij de lucht opgeklaard. Uit de chaos van sneeuwvlokken is het landschap te

voorschijn gekomen, uit de ontelbare stoffige oude, vergeelde archiefpapieren zijn de hoofdpersonen eindelijk verrezen en zij werden zoo levend, dat ik soms schroomde hun hartsgeheimen bloot te leggen en hen zonder ze te kwetsen met mijn fantasie te vereenigen. Ik vraag hen daarvoor vergeving, maar als ik hen toespreek mag ik ook niet vergeten de thans levenden te danken voor die herrijzenis na 250 jaar, een herrijzenis met al het lief en leed, de goede en slechte eigenschappen, de groote en kleine gevoelens uit de 17e eeuw.

De thans levenden, zonder wier hulp het mij niet mogelijk ware geweest een eenigszins getrouw beeld van dien tijd te geven, zijn de Heeren Archivarissen van de Gemeente en Rijksarchieven te Amsterdam en Utrecht, de Heeren Burgemeesters uit de Vechtstreek en de leden van het Oudheidkundig Genootschap „Niftarlake”, op wier vereerend verzoek ik dit kleine overzicht schrijf.

Het document mij door Dr. J. F. M. Sterck gebracht, gaf namelijk aanleiding tot veel onderzoek, wilde de daaruit getrokken roman eenigszins op volledigheid en historische juistheid bogen. Het was een processtuk bevattende verschillende memories van aanklager en verdediger ingediend bij den Hoofd-officier Mr. Jacob Jacobsz te Amsterdam. De aanklager was zekere Jacob Poppe wonende op een „lustplaetse” omtrent de Nieuwersluys. Verdediger was de heer Frederik de With, die een zomerverblijf had te Loenersloot genaamd Sloopwijk (Slotwijk). Deze kwam op tot „defensie van zijn zoone François de With” die gedagvaard was „over en ter zaake van het praetens vervoeren, seducuren, en verbergen van Margaretha Jacoba Poppe, mitsgaders het houden van de zalve, buiten de Magt, plicht en gehoorzaamheid van haare ouders”.

En daar de jonge de With ¹⁾ bijgevolg niet aanwezig was, zoo kon Frederik de With „als deszelfs vader, niet afwezen, van Uw Ed. Agtb. met alle respect, des wegen eenig esclairsissement te geven; zoodanig namentlik, dat daar uit hanitastelik bevonden zal worden, dat de voorsz. aangevangen proceduuren, onder reverentie, geheel en al zonder fundament syn”.

Deze toelichting die drie bladzijden groot formaat met kleine

¹⁾ De naam de With wordt nu eens met een t, dan met th of tt geschreven. Het was de naam van den bekenden graveur en kaartendrukker te Amsterdam.

letter gedrukt beslaat, wil aantoonen dat Margaretha niet ontvoerd is doch „uit eygen beweging, verkooren had haar Vaders Huys te ontwyken, en Francois de With haar niet kunnende abandonneeren, voorts ook is gevolgt”.

„Men voege daar bij, dat de enige wille van Margaretha Jacoba Poppe, in cas subject des te evidentier is en de zaake ook des te meer buyten calange stelt; derwyl gemelde Margaretha Jacoba Poppe, sig, aan den zelven Francois de With, zeer hoog en dier hebbend verbonden, haar zelven te dier occasie verder overgegeven heeft aan een soort van tendresse, waerdoor den gemelden Francois de With de zaake zelf geen meester was...”

Om zijn zoon verder te verdedigen, dien Frederik de With als een „eerlyk en ordentelyk Jongman” voorstelt, ende van eene en de zelve Religie als gemelde Margaretha Jacoba Poppe, die bovendien „ook de verseekering heeft, dat hy tot de lasten van den Huwelyken staat”, bij den Vader „meer als 't nodige gereed zal vinden...” komen er meerdere getuigen op, wier verklaringen de eertijds goede verstandverhouding der families Poppe en de With moeten bevestigen en zoo het vreemde gedrag van den Vader van Margaretha in het licht moeten stellen, daar hij den jongen de With meermalen bij zich ontvangen heeft en genegen scheen, terwijl hij een huwelijksaanzoek pertinent afsloeg.

Een greep doende uit de vele acten noteer ik de volgende:

„Compareerden voor Jan Gysbertsz Drost en Symon Jansz. van Carspel, schepenen tot Abcoude, Staten Gerecht, Aart Jansz, wonend op Slootwyk Jan Jansz. Timmerman, tot Loenersloot, en Jurriaan van der Burgh, Bakker tot Baambrug, dewelke verklaarden bij solcmnelen Eede, ten verzoeke van de Heer Frederik de With en andere des behorende, dat hen Getuygen wel bewust is, dat in den Jare 1691 als wanneer de Heer de With de Hofstede Slootwyk in Huur hadde, veel malen hebben gesien dat de Heer Frederik de With en de Heer Jacob Poppe, Sondags op Slootdyk ter Kerke komende, malkanderen seer beleeftelyk en vriendelyk hebben bejegend, en dat veel tyden Juffrouw Margaretha Jacoba Poppe, door de Heer Fransiscus de With is opgepast, haar brengende somtyds hand aan hand aan de Wagen van haar Ew. Vader Jacob Poppe in presentie van de gantsche Gemeente die uyt de Kerk quamen, gevend, voor reden van wetenschap dat zy Getuygen, gaande op Sloot-

dyk ter Kerke, zelve met eygen oogen gesien hadden. Zoo waarlyk most haar Getuygen God almagtig helpen. Actum den 9 November 1693. Ouden-Styl.

A. VEENMAN, Secretaris.

En de volgende:

„Op huyden den 6 February 1694. Compareerde voor my David Stafmaker Varlet, Openbaar Notaris, by den Hove van Holland geadmiteert t' Amsterdam resideerende, Adriaan Jacobsz. vander Voort, out 38 jaren, jegenwoordig woonende op de Reguliersgragt, by Willem de Gotter, Stal-meester, dewelke ten versoeke van de Hr. Frederik de Wit, en andere des noods synde, heeft verklaart ende geattesteert, hoe waar is dat de Heeren Joannes en Jacobus Poppe, soonen van den Heer Jacob Poppe, in 't laatst van den jare sestien hondert twee- en tnegentig, als in 't beginsel van den jare sestien hondert drie- en tnegentig, dikmaal syn komen bezoeken de Hr. Franciscus de Wit op een Teetje, Coffie, als and're Drank, daar by synde ordinary wat versnapering van Waafelen, Karstaniën, Aard-Akers of anders speelende gemeenlyk in 't Tiktakbord of met de kaart, synde dit dikmaals en ontelleyke reysen geschiet, altemets wel tweemaal in een week, werdende dikmaals in fijn Comperants presentie weder genodigt van de Heeren Poppe, ende dat hy Comparant de voorn. Hr. Francois de Wit verscheyde malen gebragt heeft aan de Huysinge van de Heer Jacob Poppe voornoemt, ende des avonds omtrent acht uren weder van daar gehaalt, by welke occasie hy comperant dan mede wel zag dat de voorn. Hr. Franciscus de Wit met de Juffr. Margareta Jacoba Poppe, en de Heeren daar by zijnde, 't samen danste, gevende voor redenen van wetenschap, dat hy comperant als Huys-knecht van de Requirant doen zynde, in de vermelde gelegentheden heeft gedient en opgepast, Oor en Oog-getuygen van 't gene voorsz. geweest en alles bygewoont heeft, presenterende 't zelve des noods, nader te bevestigen. Alles opregt gedaan binnen Amsterdam, ter presentie van Jan Panne Smith en Pieter van School, als getuygen hier over gestaan.

Ita Attestor

D. STAFMAKER VARLET,

Not.

Frederik de Witt heeft zijn reservetroepen zelfs onder personen die in de prilste jeugd van Margaretha Poppe een rol spelen. Als getuigen werden in deze zaak opgeroepen Maria Vliegiers oud 53 jaren, Huisvrouw van Jan Harmens Vogelpoel, die dezelfde Baker heeft gehad als Vrouwe Catarina Cromhout, Huisvrouw van Jacob Poppe, verklarend dat het haar zeer wel bekend is dat de „Baaker Marritje Hendriks” Mevrouw Poppe „in 't zelve jaar 1673 in de kraam bewaarde van een dogter”.

Verder „d'Eerbare Kniertje Theunis van Egmont, ongehuwde bejaarde Dogter”, oud 51 jaren — eveneens „baaker” of kraambewaardster, doch nu in een ander jaar bij Mevrouw Poppe als er een zoon geboren is, welke Kniertje verklaart dat Margaretha Poppe nu (in 1693) over de twintig jaar oud moet zijn, want dat het kind in die dagen toen zij er bakerde „al mooy en soet begon te spreken en over huys begon te loopen”.

Het zou te ver voeren de getuigenissen van alle personen hier aan te halen, welke Frederik de With ter defensie van zijn zoon laat verschijnen. Hij schijnt even vasthoudend te zijn geweest als de Heer Jacob Poppe, die onvermurwbaar was en een verzoek indient dat de proceduren met alle ijver voortgezet mocht worden, gevende „nader redenen en motieven dienend tot fundament van de Requeste” welke 13 bladzijden groot formaat klein gedrukt beslaan! Alle deze woorden hebben ten doel François de With te veroordeelen en „de ondergeschreve minderjarige dochter Margaretha Jacoba Poppe, weder onder de gehoorsaamheit van haar ouders” te brengen.

Doch Margaretha blijft bij haar François. Zij verklaart in verscheidene brieven dat zij uit eigen beweging het ouderlijk huis verlaten heeft en „deshalven mijn Heer Franciscus de With seer vriendelijck versocht heeft „met haer te gaen”. Zij verdedigt haar liefde tot het uiterste en smeekt haar ouders toch hun toestemming te geven. Roerend is de brief die zij uit het buitenland naar huis schrijft, welke ook is opgenomen in deze memoriën.

Alderliefste Papa en Mama,

In desen Heyligen tijd kom ik my met een verootmoedigt en vermorselt herte schriftelijk voor U Ed. voeten nederwerpen: vastelijk betrouwende, dat 't kleyne Kindeken Jesus, wiens toe-

komste de H. Roomsche Kerke nu plegtelyk is herdenkende, een straalken van fijn tederlyke en niet min goddelijke liefde in U Ed. beyder herte sal believeu in te storten, en daar door U Ed. gemoederen soo gedweeg maken, dat U Ed. goedertierentheyit zig eenmaal over een ongelukkig Paar, 't geen tot nog gelijk als Ballingen uyt Huys en Vaderland gints en weder heeft gesworven, sal believeu te ontfermen. Ah! Papa en Mama lief, wist U Ed. eens hoe seer my 't verstaan van uwer beyder onpaslykheden, ja tot in 't binnenste van mijn ziel getroffen had? En kost ter contrarie, dese mijn swakke Veder, de overgrootte vreugde en blydschap, die de kennisse der herstelling van U Ed. beyder gesontheyt my over eenige weeken bybragt. U Ed. te kennen geven? En kon ik U Ed. daar-en-boven beyder wensch en begeerte, die wy hebben, om U Ed. uyt al ons hart en ziel te mogen dienen, doen geloven? Wy leefde van nu of aan in volle hoop, dat U Ed. door een Christelyk mede-doogen ingenomen, ons Huwelyk ontwijfelyk soud toe-staan, en ons in 't kort in ons Vaderland laten wederkeeren. Ik kom dan met dit lief Kindeken, 't geen wy nog van daag in 't Hoogwaardigste ontfinden, vereenigt, U Ed. op 't alder-onderdanigste smeeken en bidden, dat U Ed. 't misdrevene belieft te vergeven, en vergeten. Ey! laot dit kleyn Kindeken, die, zijnde God en mensch, ons menschen (soo dra wy zulx uyt'er herte van hem verzoeken) vergeeft, by U Ed. mijn kragtige voorspraak zijn; Hy verzoekt van U Ed. dat U Ed. vergeeft die geene, die U Ed. misdaan hebben, gelijk U Ed. wenschit vergeven te zijn: Onmogelyk is 't, dat U Ed. dit aan hem, die alles weet, siet, en regeert, kunt weygeren. Erbarmt U Ed. onser dan bid ik U Ed. in sijnen Naam, en vergeeft 't misdaane, en laot mijn swakke ziel en lighaam door U Ed. goede gratie en gunste een nieuw leven krijgen: Stemt dog ons Huwelyk toe: laot ons niet langer, als Ballingen, vlugtig zijn: en laot eyndelyk U Ed. barmhertigheyt door U Ed. ordre ons in ons Vaderland wederkeeren; waar toe wy den Almogenden onophoudelyk zullen bidden, dat hy U Ed. sal believeu te bewegen, en U Ed. beyde in lange gesondheyt spaaren. Blyvende, naar onse hertsgrondige recommandatie, dien ik altoos was, en sal tragten te blijven,

Alderlyfste Papa en Mama

U Ed. Dienstbereyde Dogter en Dienaresse

MARGARETA JACOBA POPPEN.

Ceulen, den 3. November 1693.

Een nieuwe Rotterdamsche Courant van 20 Maart 1906 bespreekt onder de feuilletons, „oude boeken en papieren” toevallig deze oud-procedure en de schrijver die ook getroffen is door den inhoud, besluit „Wat het einde is geweest van dit proces blijkt uit de stukken niet”. Ik zou hun nu kunnen antwoorden dat na onderzoek op het Amsterdamsch Gemeente-archief gebleken is dat Francois en Margaretha in de maand Mei van het jaar 1694 ondertrouwd zijn te Amsterdam. Francois bijgestaan door zijn vader, Margaretha door de aanwezige heeren Schepepen, en dus niet met consent harer ouders. Dat de Heer Jacob Poppen twee maanden te voren was overleden en begraven is in de oude kerk te Amsterdam. Het geheel heeft dus een tragisch verloop gehad daar er moeilijk van een verzoening tusschen ouders en dochter sprake kan zijn geweest. Laat ons hopen dat Margaretha en François althans gelukkig zijn geweest en zoo hun leed eenigzins vergoed werd door hun trouwe liefde.

Een belangrijk punt bleef gedurende het onderzoek altijd, waar ergens, die „Lustplaetse omtrent de Nieuwersluis” gelegen had? Dat het geen onaanzienlijk heerenhuis moest geweest zijn, zelfs grooter en aanzienlijker dan het reeds bekende Slootwijk. (Slotwijk), bleek reeds uit de memories der twee heeren, waarin een zekere trots van Jacob Poppe niet te ontkennen viel; later ook uit de archiefstukken waardoor ik gewaar werd dat Jacob Poppe, coopman tot Amsterdam, kleinzoon van den rijken burgemeester te Amsterdam, wonende in het prachtige huis De Gulden Steur, op den Kloveniersburgwal, ook op zijn „lustplaetse” aan de Vecht zeker weelderig ingericht moest zijn.

Na zes weken ijverig zoeken, helaas zonder resultaat, redde een briefje van den Heer W. Doude van Troostwijk, wiens familie zulke uitgebreide bezittingen aan de Vecht heeft, mij uit de onzekerheid. De Heer Doude van Troostwijk, die door den kunstschilder N. Bastert van mijn mislukte pogingen tot onderzoek naar Poppe's woonplaats gehoord had, was zoo welwillend in zijn archiefschat te gaan zoeken, met het resultaat dat ik in zijn woning, hem naar aanleiding van het briefje, bezoekend, verschillende waardevolle documenten vond uitgespreid, allen betrekking hebbend op den Heer Jacob Poppe. Deze documenten kwamen uit het archief van . . . . Over-Holland! Het geduld werd dus wel beloond! Wie had durven denken dat Margaretha's liefdestragedie zich op die prachtige plaats had afgespeeld?

De namen „Hofstede van Heer Jacob Poppe”, of „Lustplaatse aan de Vegt”, zelfs (zooals ze eenmaal in een notarieele acte genoemd wordt), „De Plaetse ter A” deden dit niet vermoeden. De naam Over-Holland schijnt de plaats later na den tijd der familie Poppe (die waarschijnlijk de eerste bewoonster was), gekregen te hebben. „Plaetse ter A” zal zij genoemd zijn naar de aangrenzende landen van ter A, die grootendeels in het bezit waren van de Heeren Cromhout, broeders van Mevrouw Poppe geb. Cromhout.

De leenbrief waarvan wij hier een afschrift geven, getuigt er van dat de Heer Jacob Poppe reeds in 1676 op Over-Holland woonde en zijn oudste zoon Joannes zijn leenvolger werd.

Leenbrief voor de Heer Johan Poppe omtrent een halve Mr. lants aan syn Hofstede verheelt.

Wij Johan Ortt, Heere van Nijenrode Breuckelen & c/a, doen kondt, dat Wij behoudens ons ende een yder sijns rechts, door Johan de Haas onsen Stathouder der Leenen, na voorgaande opdracht in onsen handen gedaan door Sr. Gerard Block als Gemagtigde van wijlen de Heer Johan Poppe, vermogens Procuratie in dato den 4de May nieuwen Styl 1694, — voor den Notaris Dirck van der Groe en seekere getuygen binnen Amsterdam gepasseerd ende in onsen Leenregistre mede geregistreert ende ten versoeke van denselven Gemagtigde, na overlijden van de Heer Jacob Poppe, wederom verlijt en verleent hebben, verlijen ende verleenen mits deese, den Heer Johan Poppe voornoemt als desselfs outste Soon en Leenvolger met omtrent een halve morgen Lants voor desen geweest synde soo hennip als hout-lant en nu aan 't Zuyd-eynd van desselfs Hofstede verheelt geleege onder Loenen Staten-Gerecht, aan de Vecht, daar ten suyden Sr. Sybrand de Flines als man en Voogt van Juffrouw Agneta Block, met omtrent vyf Morgen lants mede leenroerigh aan onsen huysse Nyenrode en ten westen de gemeene heerewegh naast gelandt en geleege syn in voegen syn voornoemde Vader Zaalr. daarmede verleent is geworden op den 3de Juny des Jaars 1681: Te houden hy ende syne Nakomelingen van ons ende van onsen Nakomelingen Heeren en Vrouwen van Nyenrode tot eenen goeden onversterffelyken Erfleen; te verheergewaden als 't ver-schynt of versterft met eenen roden Sperwer. Ende hierop heeft Sr. Gerard Block, in qualité voorschreven, ons, in handen van

onsen voornoemden Stadthouder huld eedt en manschap van trouwen gedaan na behooren. Hier waren by, aan en over Frederick Mencke en Jan Joosten van Ryn als Leenmannen. 't Oir-konde hebben wy deese met ons Segel bevestight, op onsen Slotte Nyenrode den 27e April des Jaars X zes E vier end' negentigh.
J. DE HAAS Stathr.

Ook de volgende acte getuigt:

In 1699 Compareerden den 19e May voor den notaris Dirk van der Groe Vrouwe Catharina Cromhout, wed. ende boedelhoutster van dhr. Jacob Poppe ter eenre en den Heer Matheus Chitti ter andere syde, en verkocht de eerste comparante aan den tweeden „sekere hofsteede en plantagië met sijn huysinge, betimmerte, bepotingen ende beplantinge door in en opstaand met om-trent ses en dartigh morgen lants. . . . ende noch een halve morgen leenroerigh aan den huise van Nieuwenrode door de voorn. heer Jacob Poppe gekocht van Joffer Agneta Blocq huysvrouw van dh. Sybrand de Flines alles gelegen onder den gerechte van Loenen, belant ten oosten de rivieren de Veght, ten westen de heer Cromhout, ten suyden de Evenaars Dyck, en ten noorden de weg na Aasteyn. . . .

Over-Holland, de heerenhofstede aan de Vecht was dus in ieder geval in het bezit van de Heeren Jacob en Joannes Poppe van 1676 tot 1699.

Ik kan dit vluchtig overzicht van Over-Holland in het laatst der 17e eeuw niet beter besluiten dan bij den dank die ik reeds uitsprak aan de leden van het genootschap Niftarlake, van wie ik ontelbare waardevolle inlichtingen over de mij nog onbekende Vechtstreek kreeg, ook nog dien te voegen aan de Heeren Doude van Troostwijk die mij op buitengewone wijze van dienst waren en de Heeren Bestuursleden der Vereeniging „Het Utrechtsch Landschap” die mij toestonden op Over-Holland zelf, in den mooien Vechtkoepel te werken. Het verblijf op het thans verlaten landgoed, dat op een nieuwen bewoner wacht, heeft een onvergetelijken indruk op mij gemaakt en de vreugde daarvan zal hoop ik natrillen in mijn boek.

Juli 1929.

M. C. VAN ZEGGELEN.

De Weesper-Zwanendrift

O, Vechtstroom met uw blanke zwanen,
Uw vogels, visschen en geboomt,
Uw hofsteên en uw schoonen lanen.
Alom met welig gras omzoomd!

Op den 4en April van het jaar 1410, dus ten tijde van Jan van Beieren, arresteerden Schout, Schepenen en Raden van Weesp een reglement, waarnaar de Schutters zich te gedragen hadden.

Naast plichten verkregen de verdedigers van de stad ook rechten, zoo b.v. de opbrengst van den „wijntap” en de vrije vischerij in het Sint Anthonies vischwater.

Dit vischwater werd om de drie jaren ten voordeele van de schutterij verpacht.

In den loop der jaren werden daaraan nog eenige voorrechten toegevoegd w.o. de opbrengst van den zwanendrift.

In de rekening van den rentmeester van Gooiland, van 1547, berustende in het Algemeen Rijksarchief komt, voor het eerst, een post voor, wegens ontvangst van 8 schellingen van de Stad Weesp voor het mogen houden van twee paar zwanen in de grachten.

De post werd als volgt beschreven:

„Reeckeninge Adriaens Stalpart van den rentmeesterschip-
„Generael van Goylant met alle den toebehoerten van dien
„van eenen geheelen jaere beginnende primo January XVc
„ende XLVI Stilo Curie ende eyndende Ultimo Decem-
„bris XVc ende XLVII beyde de dagen incluz.

„Van die van de Stede van Weesp, die geconsenteert is
„tot wederseggen te mogen houden in de graften derselver
„stede twee paer broedende zwanen mets jaerlicx voor 't
„zelve consent telcke Martiny betalende tot proffijte van
„de Keyser die Somme van Acht scellingen van twee groten
„Vlaems den scelling.

„Hier van eenen jaere desselfs consent gevalle Martiny
„in den winter XVc ende zeven en vertich, die selve
„VIII S.”

Het schijnt dat deze vergunning tot moeilijkheden met den kastelein van het slot te Muiden aanleiding heeft gegeven.

Althans men leest in het register der „Appointementen van de Rekenkamer van Hollandt VI 1551—1565” eveneens berustende in het Algemeen Rijksarchief, een acte voor Vincent van Lebensteyn, baljuw van Goylandt „beroevende 't houden van twee paer zwaenen in den graften der Stede van Weesp, den burgemeesteren aldaer opgeseyt”:

„Alsoe den burgemeesteren off scutterije der stede van
„Weesp gegundt es geweest, tot wederzeggen van de luyden
„van de rekeningen in den Hage te mogen houden in den
„graften derselver stede twee par broedende zwaenen mits
„jarelicx daer vooren betalende acht stuvers ende dat de
„voorsz. van de rekeningen geadverteert zijn, dat de caste-
„leyn van Muyden, Vincent van Lebesteyn, als in pachte
„hebbende de zwaendrifte van Goylandt dicwils questie heeft
„tegens den voorsz. regierders op 't bevrien van de voorsz
„zwanen, soe eest dat de voorsz. van de rekeningen den
„voorn. burgemeesteren ende scutterie den pacht van de
„voorsz. twee paer zwanen upgeseyt hebben ende daervan
„ontslagen hebben ende ontslaen bij dezen.

„Ende sal de voorsz. Vincent van Lebesteyn boven de
„lopende pacht van de zwanerie van Goylandt jaerlicx be-
„talen in handen van den rentmeester van Kennemerland in
„den tijt zijnde twaleff Stuvers.

„Actum ten bureele van de rekeningen in den Hage
„XVIIIen Decembris XVc Zeven en vijftich”.

Het is den schrijver van dit opstel niet gelukt te vinden, wanneer de stad Weesp opnieuw vergunning heeft gekregen om zwanen te mogen houden, doch het staat vast, dat in de 18e en in de eerste helft van de 19e eeuw de zwanendrift in Gooiland geregeld door de Stad Weesp werd gepacht.

In het archief van Weesp is nog een vergunning te vinden van 1787, van den volgenden inhoud:

„De Gecommitteerde Raden van de Edele Grootmogende Heeren Staaten van Holland en West-Vrieslandt hebben op 't verzoek bij Requeste aan Haar Ed. Mog. gedaan bij ofte van wegen Burgemeesteren en Regeerders der Stede Weesp na daarop alvorens gediend geweest te zijn van 't schriftelijk advies van den Rentmeester Generaal van Noord-Holland, Kennemerland en Brederode in 't Zuiderkwartier Mr. Christoffel ten Dam aan de voorsz. Burgemeesteren en Regeerders van Weesp, wederom, opnieuw voor eenen anderen tijd en termijn van vijf agtereenvolgende Jaaren, die ingaan zullen met den ten Januari des jaars 1788 als wanneer haare nog lopende Pagt zal komen te expireeren, in pagte gegund en gegeven, gunnen engeeven haar in pagt bij deesen, de Jonge Graauwe ongemerkte Zwaanen in Gooyland, zoodanig zij deselve tot nu toe in pagte hebben gehad mits Jaarlijks daarvoor betaalende ten Comptoire van den voorn. ofte ander in den tijd wesende Rentmeester Generaal van Noord-Holland, Kennemerland ende Brederode in 't Zuyderkwartier de Somme van Twee Ponden te 40 grooten 't Pond Vrij geld, daarvoor caveerende ten genoeg van den voorn. Rentmeester die daar af in Ontfang zijner Reekening heeft te verantwoorden daar des behoord.

Ende zullen zij voor de Expiratie der voorn. vijf Jaaren verdere Prolongatie moeten koomen te versoeken op Poene van dubbel de Pagt te zullen moeten betaalen.

Gedaan in den Hage den 4e December 1787.

Ter ordonnantie van de Gecommitteerde Raaden

G. R. EMANTS.

Na den Franschen tijd werd deze vergunning verleend in:

„In naam van Z.M. den Koning, door den Opperjagermeester van Z.M. opperhoutvester van de Noordelijke Provinciën, die, gelet hebbende op het verzoek van hun Edelachtbare Heeren Burgemeesteren der Stad Weesp, verleent aan denzelven akte van registratie voor een Zwanendrift te Weesp ingaande met den Jaare 1820”.

Gelijk men weet, is de zwaan een legendarisch dier, dat reeds bij onze heidensche voorouders hoog stond aangeschreven, om-

dat, naar zij geloofden, de Valkyriën, de maagden in Walhalla, zich soms als blanke zwanen op stroomen en meeren vermeden.

Het werd daarom als een ernstig vergrijp beschouwd wanneer iemand een zwaan doodde; het kon immers gebeuren dat men in den zwaan een Valkyrie trof.

Nog lang echter nadat men in 't voormalig Niftarlake van geen Valkyriën meer af wist strafte men den moord op een zwaan gepleegd even streng als een moord aan een mensch be- gaan.

Ook te Weesp deed men dat. In 1768 verscheen er een Publicatie van den volgenden inhoud:

„Alzoo de Heeren Schout, Burgemeesteren en Schepenen der Stad Weesp in ervaring zijn gekomen, dat de Eyeren van deeze Stads-Swanen veeltijds worden weggenomen en gestolen, waardoor de voortteeling van deselve werd verhindert en dat ook somtijds de Swanen zelf werden weggevoert en dat dezelve niet weder in het Swanenhok te voorschijn komen, hebben tegen dit misbruyck strekkende tot ruine van deeze Stads-Swanendrift, zijnde een praerogative van de Grafelijkheid aan deeze Stad geconcedeert, willen voorzien en derhalven goedgevonden te statueren en willekeuren bij deze:

Dat niemand de Eyeren van de Stads-Swanen zal mogen amoveren, wegvoeren of kwetsen ofte eenige van de Swanen mishandelen, dooden of wegnemen op poene, dat de overtreders dezer exemplaarlijk, *zelfs aan den lijve*, na bevin- ding van zaken, zullen worden gestraft, belovende wijders een premie van 50 guldens aan die geene, die de overtreders dezes zal aanbrengeu, zoodanig, dat in handen van de Justitie geraakt en van het faiet werde overtuygt.

Deze gearresteerd bij mijne Heeren de Schout, Burgemees- teren en Scheepenen den 7 May 1768.

In kennisse van mij Secretaris

M. VAN MARKEN.

Tot zoover de geschiedenis van de Weesper-zwanendrift in het verleden.

Thans ten besluite nog een enkel woord over het heden.

Tot omstreeks het midden der 19e eeuw werden er in Weesp van stadswege zwanen gehouden in de grachten.

De regeering van de stad berustte toentertijd ongetwijfeld bij achtenswaardige mannen, doch zij hadden blijkbaar weinig gevoel voor tradities en geen oog voor het schoone aspect eener stadsgracht bevolkt met zwanen, want zij schaften de zwanen af.

Totdat een lid van ons genootschap op de gedachte kwam om een poging te doen te trachten gedaan te krijgen de traditie van eeuwen weder in eere te herstellen.

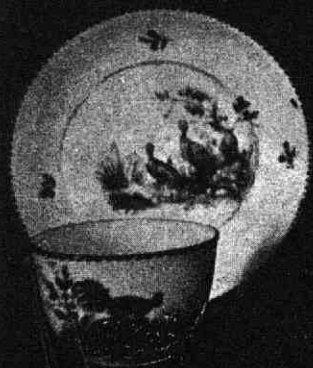
Hij wendde zich daartoe in Juni 1926 met een gedocumenteerd adres tot den Gemeenteraad en mocht het genoeg smaken, dat met algemeene stemmen werd besloten om op het verzoek gunstig te beschikken.

Op den 1en April 1927 deden „vroolijke waterdieren” hun in-tocht in de gemeente en strekken sindsdien tot verlustiging van oud en jong, vooral nu de „wijze beesten” voor de instandhouding van hun geslacht hebben gezorgd en thans met drie jongen het voorkomen van het stadsbeeld op gelukkige wijze verfraaien.

Weesp, Juni 1929.

A. VAN BEEK.

21

20

19

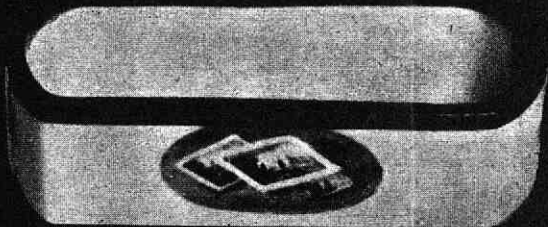
18

17

1

2

3

Uit de historie van Loosdrecht

't Loosdrechtsche. . . . . wijde velden met vogelgejoel, blinkende plassen, eindeloze verten. Daar, waar schoonheid is in de sprake van den stuivenden wilg, van den omhoog-joelenden kievit, en waar telkens weer gehoord wordt 't lied der vernieuwing, van 't eeuwige mysterie, dat wonderlijke verten ontsluit. . . . .

't Loosdrechtsche. . . . . land van de watersport!!

Meer is er niet van te vertellen. Toch wel. Maar dan moeten we eenige jaren terug, tot den tijd, toen Loosdrecht een industrie bezat, wier voortbrengselen nu nog een zeer hooge waarde vertegenwoordigen en voor welke een liefhebber thans nog schatten betaalt! We bedoelen: „DE FIJNE PORSELEIN-FABRIECQ” VAN DEN PREDIKANT-DICHTER-FABRIKANT JOANNES DE MOL IN 1778”.

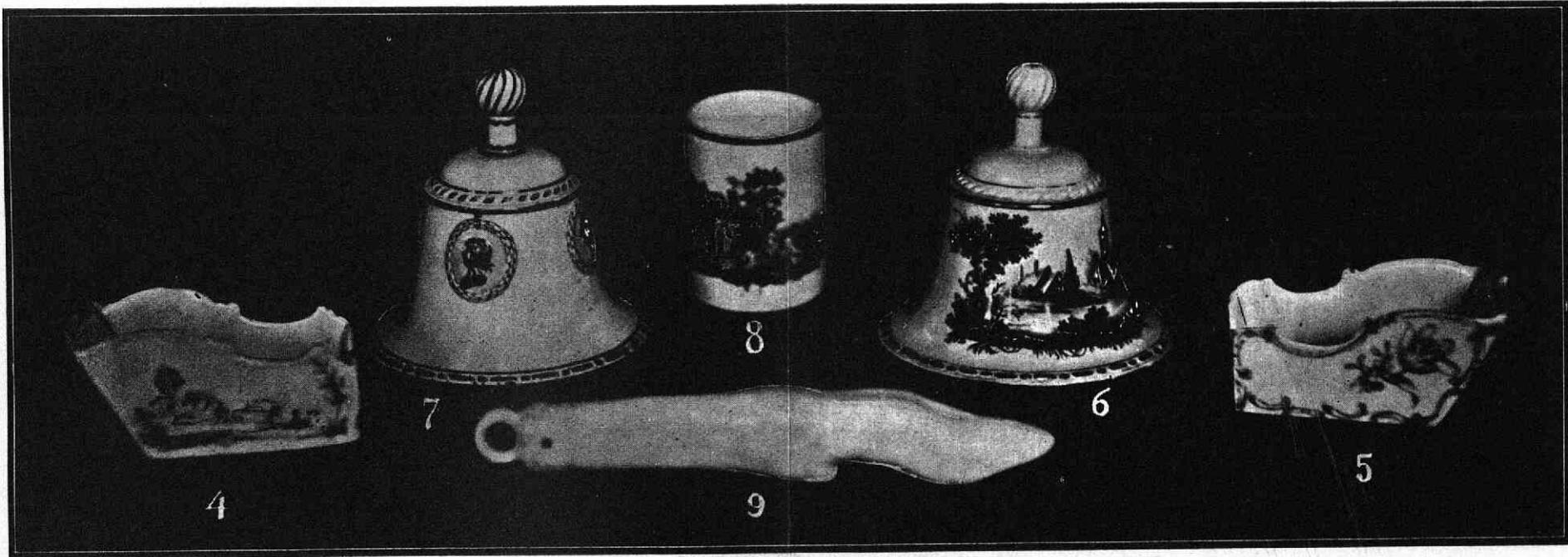
Laten we beginnen met enkele bijzonderheden omtrent hem mede te deelen.

Hij was een zoon van Petrus de Mol, predikant te Midlum-Jisp en Middelburg. Na de voltooiing zijner studie werd hij in 1749 predikant te 's Gravenpolder om in 1753 naar de *Oude Loosdrecht* te gaan. Den 8sten April 1753 deed hij daar zijn intrede, na des morgens bevestigd te zijn door Ds. Willem Lodewijk Pielat, predikant te den Haag, die als tekst koos Ps. 84 vers 5. De intreetekst was Openbaringen 3 : 18.

Onze dominee had 2 kinderen, een dochter, Alida Clara, die gehuwd is geweest met Jacobus van Loo, predikant te Ootmarsum en een zoon Huybert. Deze ontvoerde buiten weten van haar vader den 24sten October 1783 de minderjarige Bregitta Cornelia Phillippina d'Ablaing. Daardoor kwam Huybert in aanraking met het gerecht, wat blijkt uit een brief van het gerecht van Utrecht aan dat van Ysselsteyn.

Nu iets over zijn predikant-dichter zijn. Als student vervaardigde hij reeds een gedicht voor J. v. d. Honert: *Oratio de sapientia et ante oratoria Eccles* 1746, een feestzang op de geboorte van den Erfprins van Oranje, Graaf van Buren en „Loosdrecht's

Lijkklacht" over „t smertelyk en Onverwacht afsterven van Vrouwe Margaretha Helena Graefland.

Wees de intreetekst reeds aan, dat hij geen „alledaagsche" dominee was, de tekst naar aanleiding waarvan hij eens een lijkrede hield, was al een zeer bijzondere. Bij het graf van den Hilversumschen predikant Schull sprak hij n.l. over deze woorden. (1 Kon. 6 : 29):

En al de wanden van het huis in het ronde graveerde hy met uitgesneden graveeringen van cherubs en van palmboomen en opene bloemen van binnen en van buiten.

Maar de meeste bekendheid heeft dominee de Mol toch verworven door de exploitatie van zijn porseleinfabriek in de Oude Loosdrecht. Aan hem danken wij thans nog het schitterend mooie Oud Loosdrechtschte porselein, dat in het minst niet onderdoet voor het Saksische en Chineesch-Japansche, door liefhebbers nog steeds zeer gevraagd wordt, en waar men kapitalen voor over heeft.

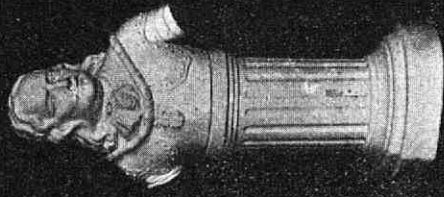
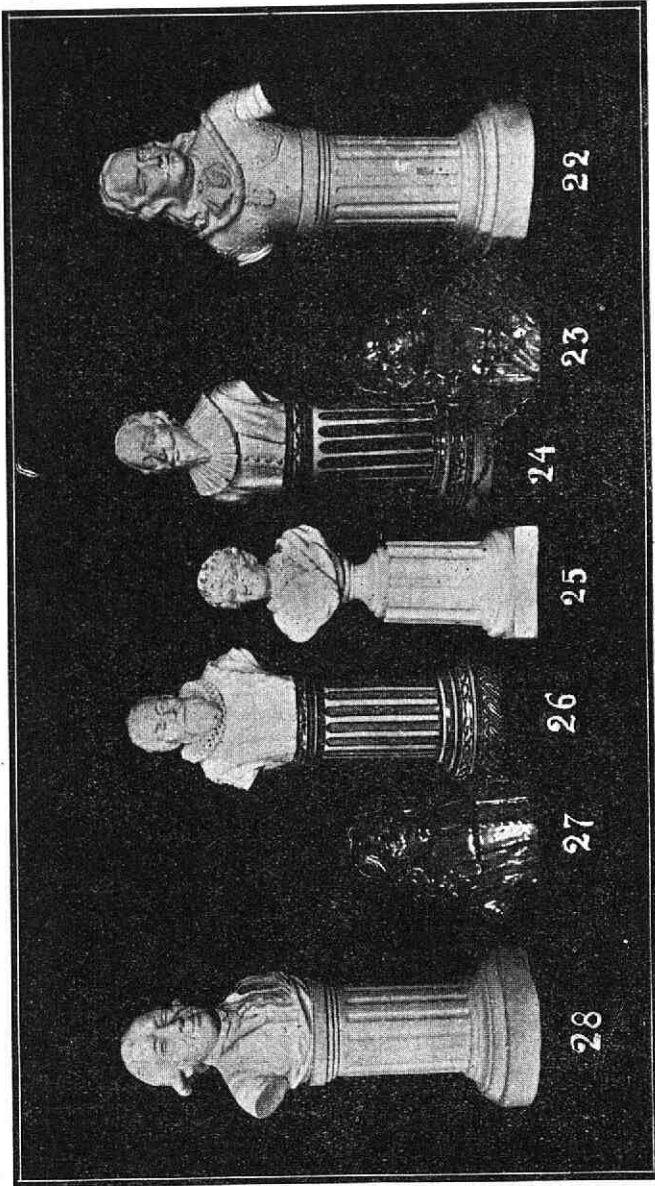
Reeds in 1764 hield Ds. de Mol zich al bezig met het nemen van proeven aangaande het porselein. Kosten noch moeite spaarde hij, contact met menschen, die het vak kenden werd gezocht. In 1771 is hij zoo gelukkig de Weesper porseleinfabriek te kunnen koopen: hij bracht haar over naar de Oude Loosdrecht met al de vormen, gereedschappen en voorhanden grondstoffen, en is in 1772 zoover gevorderd, dat hij plannen ging maken tot een betere exploitatie van zijn inrichting.

Meen nu niet dat dit alles zonder slag of stoot ging. O neen. Onze goede dominee heeft er voor geworsteld en geploeterd. Aan concurrentie (minderwaardige) en spionage moest 't hoofd worden geboden: het proefmas moest heelemaal uit Duitschland komen, maar hij zette door omdat zijn sociale drang hem geen rust liet.

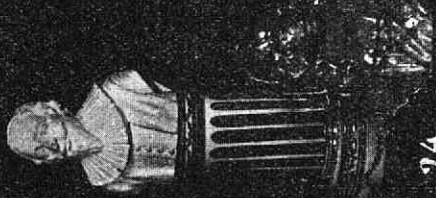
Nadat nu gebleken was dat het overgezonden porselein aan de gestelde eischen voldeed, werd begonnen met het opzetten van de fabriek in de Oude Loosdrecht, dicht bij de pastorie der Nederl. Herv. Kerk, gelegen aan den grintweg tegenover de kerk.

Onwillekeurig vraagt men zich af: „waarom die fabriek in een moeras als de Oude Loosdrecht was gezet?" Ds. de Mol blijft ons het antwoord niet schuldig. Zijn bedoeling was:

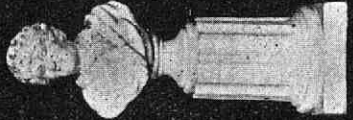
22

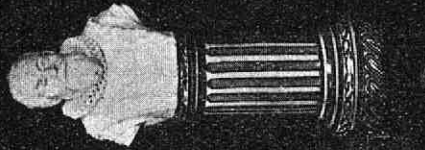
23

24

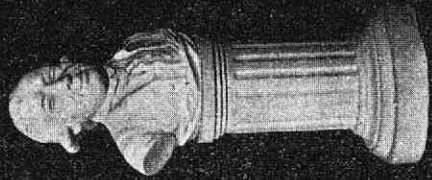
25

26

27

28

Om zoo veele opgezetenen van de Loosdrecht als maar doenlijk was, in 't werk te amplooieren, en voorts een getal van bij provise 25 kinderen niet alleen eenige uure op een dag voor rekening der fabriek school te laten gaan, maar ook in de fabriek te nemen, om ze aldaer in alle takken der wetenschappen, tot dit werk betrekkelijk naar behooren te doen onderwijzen, om langs dien weg de kinderen niet alleen beschaeft en bekwaem te maken maer ook metertydt uit de-zelve ervarenere werklieden te verkrijgen (een zaak van belang voor zulk een fabriek om werkvolk uit eigen natie te hebben).

Z'n opzet komt ook in deze zinsnede uit :

„Ja (n.l. Ds. de Mol) begonnen is om in een bijna uitgevecht dorp eenige Inwoners aan het werk te houden en mede te helpen (op het voetspoor van onzen braven Ambachtsheer die op eigenen koste zooveel kinderen ter schoole besteed) om de Loosdrechtsche jeucht voorrechten te doen genieten die ze bijna nergens zullen vinden en eindelijk daerhenen gedirigeert was om een nootlijdden van de plaets tegemoet te komen.

Van ganscher harte hoopt hij ook dat het geen hinderpael mogen zijn dat de Fabricatie op een dorp gedreven wort, dat kan in dit geval niet anders zijn om vervolgens te wijzen op de genomen veiligheidsmaatregelen. . . . . daer men om alle ongelukken van brant te verhoeden het geheele dak van een groot branthuis met enkelt yzer, waer op de pannen leggen, heeft moeten dekken, en daer men dan noch de pannen onder het gladvuur, gloeiend stookt, kan derhalven ook wel niet anders, dat buiten besloten steeden op het platte land geschieden vooral na de behandeling die men in de Loosdrecht voor de beste keurt.

Het ontbrak hem ook niet aan werklieden, want . . .

. . . .men heeft in de Loosdrechtsche fabriek zoo veele werklieden, dat het niet alleen nog nimmer ontbroken heeft aen wit porselain, om te beschilderen voor circa 20 schilders, die er int werk zijn, maer ook dat men daer zoo veel Porcelleinen heeft voor den dag gebracht, dat er tot nog toe het

tiende gedeelte niet van heeft kunne kunnen gedebiteert worden.

In totaal had hij 60 volwasenen, waaronder 7 of 8 buitenlanders en 25 kinderen aan 't werk.

Ongetwijfeld was zijn bedoeling goed. Eerbied en respect moeten hebben voor dezen man, die naast het geestelijk welzijn zijner gemeente ook het maatschappelijk goede voor haar zocht.

Maar helaas reikte het koopmanschap van Ds. de Mol niet zoover, dat hij de fabriek in stand vermocht te houden.

De eene leening na de andere wordt afgesloten, zelfs Prins Willem V nam er deel aan, maar de concurrentie wordt zwaarder, huiselijk verdriet verlamt zijn werkkacht, de gevolgen van den vierden Hollandschen oorlog doen zich gelden, valt het daarom te verwonderen dat Ds. de Mol het eindelijk opgaf.

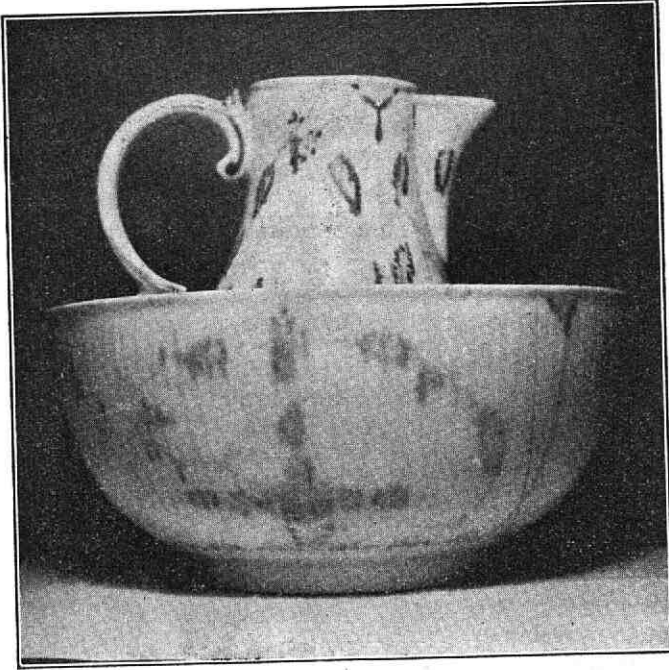
In 1786 is alles verkocht. Ds. de Mol zelf, van wiens kunstzinnigheid wij nu nog kunnen genieten, en die zoozeer ook het maatschappelijk heil van zijn gemeente zocht, stierf den 22sten November 1782 in een achterkamer van de herberg „het Rondeel” te Amsterdam.

Nu willen wij u niet vermoeien met allerhande technische bijzonderheden van het porselein. In hoofdzaak werden de volgende soorten geproduceerd, verdeeld in groepen als volgt:

- 1e. wit biscuit;
- 2e. wit porselein;
- 3e. opengewerkt porselein;
- 4e. eenvoudige serviezen;
- 5e. rijk gedecoreerde serviezen;
- 6e. sier- en huishoudelijke voorwerpen.

Het décor is artistiek en in groote verscheidenheid aangebracht. Vooral de randen zijn bijzonder smaakvol.

Het merk van de Oud-Loosdrechter fabriek zijn de drie letters M. O. L. op verschillende wijzen bijeengevoegd en geschreven. De merken zijn in blauw: somtijds staat er een * bij; dit zou moeten beteekenen, dat het voorwerp eerste soort of qualiteit was, wat niet altijd gaat. Soms ook zijn de merken in de paté gekrast. Het vroegste merk is een leeuw geweest, gebruikt bij de eerste producten in zijn inrichting, die toen nog maar een werkplaats was.

31

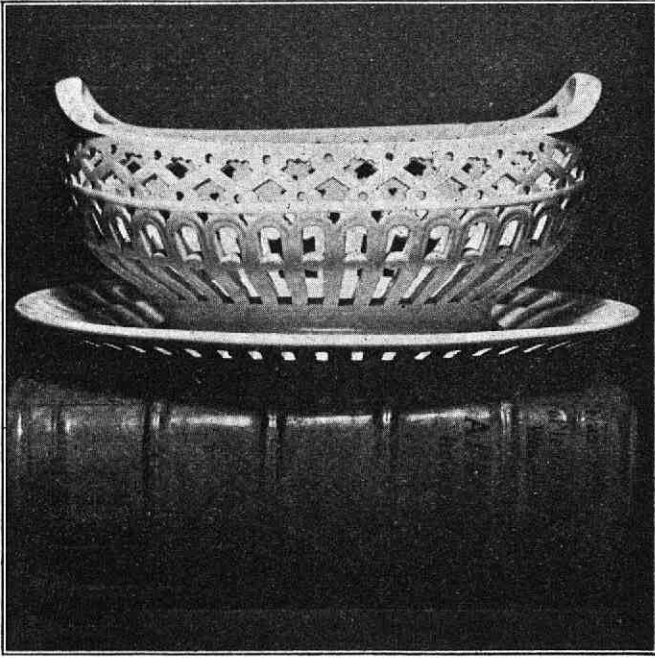

32

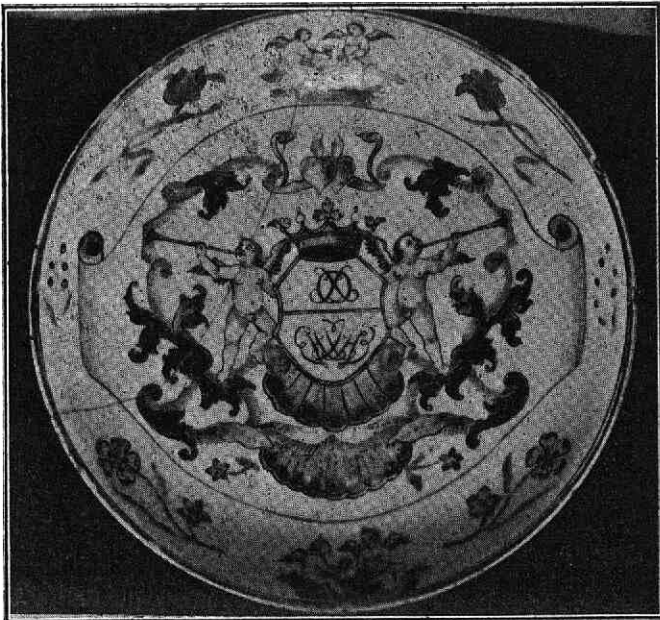
Verkoopscatalogi van groote firma's noemen *Amstel* porselein, al staat er het merk M.O.L. op. Het feit, dat van een servies sommige stukken het merk van M. O. L. en andere dat van Amstel hebben, draagt bij tot de verwarring. Dit beteekent echter, dat de fabriek van Ouder-Amstel, die weer de fabriek van Oud-Loosdrecht opvolgde en haar materiaal verkreeg, de oude vormen bleef gebruiken en de courante serviezen bleef bijmaken, doch er voortaan haar eigen merk aan gaf.

Bij de foto's:

- No. 1 is een „Chocolaat bekertje”.
 „ 2 snuifdoos met zilveren montuur.
 „ 3 doosdeksel op zilveren doos, rose gekleurd.
 „ 4 Pijpensleedje; 5. Idem.
 „ 6 en 7 tafelschel met relief. Rose en goud gekleurd.
 „ 8 Chocolade bekertje.
 „ 9 Beltrekker en relief.
 „ 10 Potje.
 „ 11 Serviesbord.
 „ 12 Nachtluchtje met reliefs.
 „ 13 Siervaas.
 „ 14 Sierbord.
 „ 15 Bonbonmandje.
 „ 16 Siervaasje.
 „ 17 Kop en schotel.
 „ 18, 19, 20 en 21 idem.
 „ 22 Borstbeeld M. Adr. de Ruyter op piedestal, beide van biscuit.
 „ 23 Model voor borstbeeld C. de Wit, van geglaazuurd gips.
 „ 24 Borstbeeld H. de Groot, wit biscuit op piedestal van porselein blauw en goud.
 „ 25 Idem.
 „ 26 Idem van Johan van Oldenbarnevelt, wit biscuit piedestal, groen en goud.
 „ 27 Model van borstbeeld Johan de Wit.
 „ 28 Borstbeeld wit biscuit.
 „ 29 Sierbord met gezicht op Abcoude.
 „ 30 Spoelkom met theeservies.
 „ 31 Melkkannetje met kom.
 „ 32 Kop en schotel (Amstel porselein).

33

34

No. 33 Bonbonmandje (Amstel porselein).

„ 34 Sierbord.

Ten slotte nog:

No. 35. Een handwerk, met de voeten gemaakt door een Loosdrechtsche ingezetene in de vorige eeuw.

No. 36. Een serviesbord.

No. 37. Een oude urn met munten, gevonden in het Loosdrechtsche bij het blootleggen van fundamenten van een oude boerderij.

No. 38. Een geheim slot, vroeger gebruikt bij de turfschuren aan de Bloklaan.

No. 39. Een heel oud kokertje met waslucifers.

Hilversum.

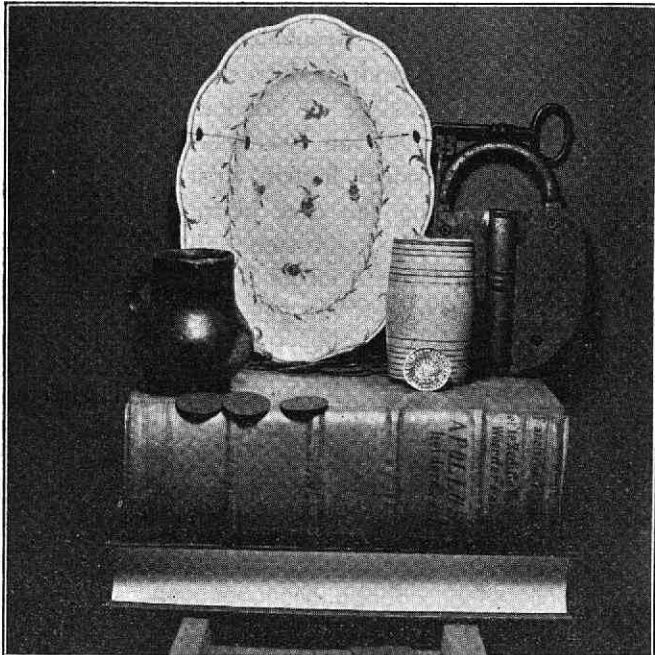
J. SCHIPPER Jr.

25
35

36

Breukelen ontvangt bezoek uit Brooklyn N.-Y.

(5 Augustus 1929)

Dezen zomer hebben een aantal inwoners van de groote stad Brooklyn, welke een deel uitmaakt van grooter New-York, gevolg gegeven aan een reeds lang gekoesterd voornemen, om een bezoek te brengen aan het dorp Breukelen, dat zij als hun moederstad beschouwen.

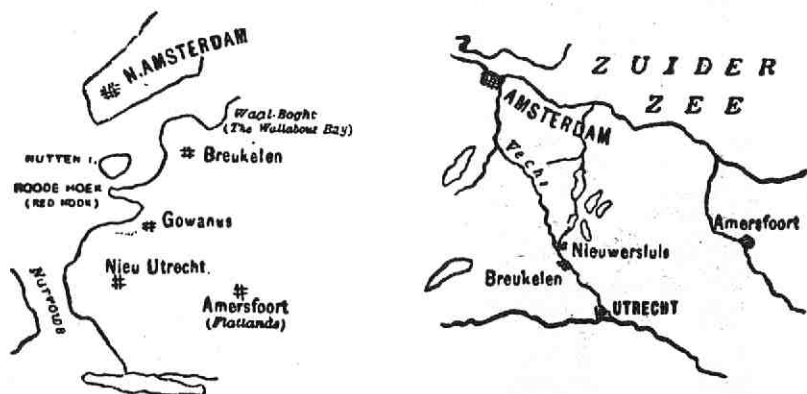
Herinneren tal van plaats- en persoonsnamen in Noord-Amerika nog aan de oude betrekkingen tusschen het vroegere Nieuw-Nederland en ons vaderland, Brooklyn behoort tot die steden, welke haar oorsprong beslist met een bepaalde plaats in verband brengen. Trots alle moeite door velen aangewend, is het evenwel tot heden niet gelukt, om onder de eerste Nederlandsche kolonisten, welke als de stichters van Brooklijn worden aangemerkt, inwoners van Breukelen te vinden.

Algemeen neemt men aan, dat die eerste kolonisten den door hen in bezit genomen grond Breukelen hebben genoemd; omdat die aan de Vecht in de provincie Utrecht gelegen plaats evenals hun nederzetting oit „drassige en broekachtige veenlanden” bestond. Een der oude namen van Breukelen was immers Broeckland, dat op dien moerassigen bodem wijst?

De volgende verklaring van deze keuze is wèl zoo origineel. Niet onmogelijk waren de kolonisten van die dagen afkomstig uit de streek tusschen Utrecht en de Zuiderzee, laat ons zeggen: uit Niftarlake. Als een teeken van gehechtheid aan hun geboortegrond gaven zij ongeveer tegelijkertijd aan hunne nederzettingen de namen Breuckelen, Nieuw-Utrecht en Amersfoort. Nu is het inderdaad opmerkelijk, dat bij een blik op de kaart blijkt, dat deze drie plaatsen, zoowel in de Nieuwe Wereld als in ons land, ten opzichte van elkander vrijwel onder denzelfden hoek gelegen zijn. Ook heeft Harrington Putnam, een Amerikaansch schrijver, op het feit gewezen, dat er een zeker historisch verband bestaat

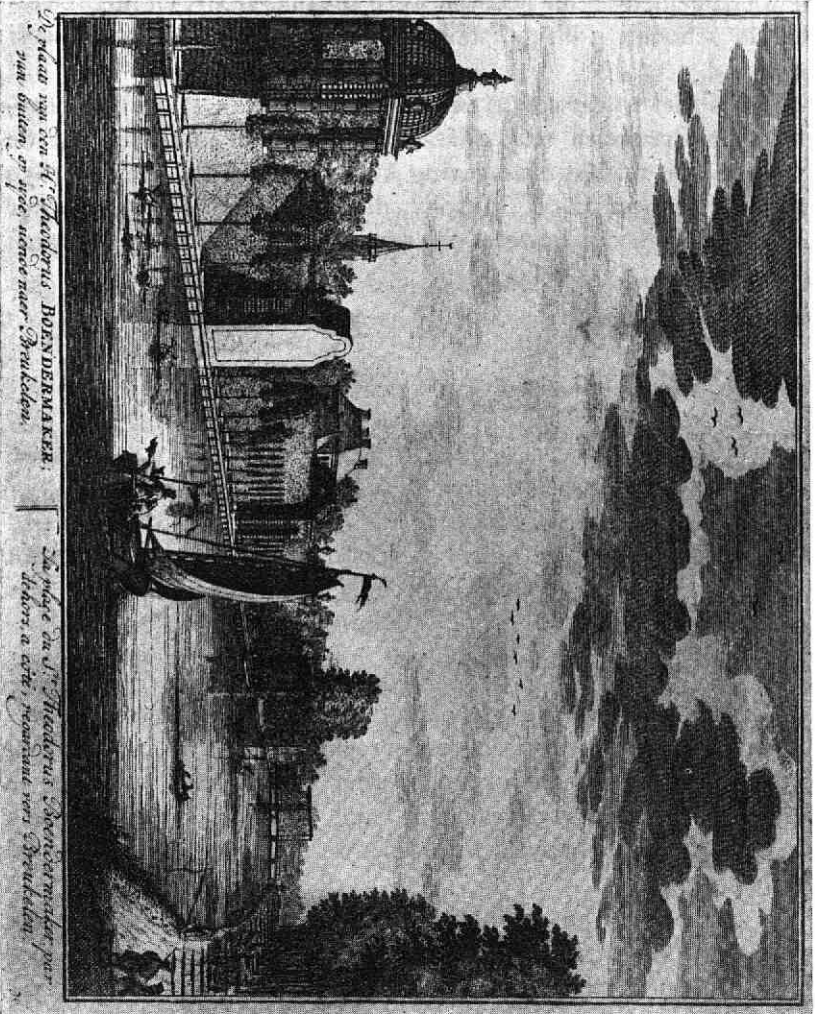
tusschen Amersfoort, Breukelen en Utrecht. Het is n.l. zijn landgenoot, de bekende geschiedschrijver Motley, welke Johan Van Oldenbarnevelt roemt als den in 1619 gevallen martelaar voor de zaak van vrije zelfregering inzonderheid van Utrecht (denk aan de waardgelders!), die geboren werd te Amersfoort en in Breukelen de schoone ridderhofstad „Gunterstein” als eigenaar heeft bewoond.

Het is niet te verwonderen, dat bewoners van Brooklynn meer-malen in Breukelen een onderzoek zijn komen instellen naar de redenen, die tot die naamgeving kunnen geleid hebben. In 1859 deed dit de heer H. C. Murphy, die, na de vijfde burgemeester zijner stad te zijn geweest, hier gezant der Vereenigde Staten

werd. Hij vond evenwel niets dat de oplossing der kwestie naderbij bracht. Zijne historische onderzoekingen hier te lande strekten zich evenwel denkkelijk nog verder uit; immers verscheen in hetzelfde jaar een boek van zijn hand, getiteld „Henry Hudson in Holland” voor hetwelk hij de bouwstoffen wel ter plaatse zal hebben verzameld.

In den zomer van 1896 kreeg Breukelen nogmaals bezoek van een Brooklyner en wel van den heer Harrington Putnam, zoo-even genoemd, een groot kenner en beoefenaar van het internationale recht. Na zijn terugkeer deelde hij zijne ervaringen hier opgedaan mede in een aardig met plaatjes van Breukelen verlicht artikel (o.a. van de brug over de Vecht en „Gunterstein”) in het dagblad „The Brooklyn Daily Eagle”. Hij was zeer verrukt over wat hij hier gezien en gehoord had, doch ook hij had geen nieuws omtrent de oude kwestie gevonden. Drie jaren later kwam er een

*De plaats naar een v. d. Heidegus BOENDERMAKER
van buiten, op 's. v. d. Heidegus 'Spreukden.*

*In 's. v. d. Heidegus 'Spreukden
's. v. d. Heidegus 'Spreukden.*

Het Gemeentehuis „Boom en Bosch" in 1729, kerktoeren en Vechbrug.

boek uit „Historic New-York” waarin hij een hoofdstuk „Origin of Breuckelen” (Brooklyn) schreef, en tevens de zoeven medegedeelde trouwvaille over den naam, welke aan zijn stad is gegeven, ten beste gaf.

Het nu door meerderen gebracht bezoek was reeds in Augustus 1927 voorbereid, toen eene afgevaardigde van de Brooklynsche Kamer van Koophandel ten gemeentehuize den burgemeester een brief van den President van de „Borough of Brooklyn” met diens portret kwam brengen. Deze deelde daarin mede, hoe een groot gezelschap (er werd gesproken van „a large party” van denkelijk een paar honderd personen!) uit Brooklyn voornemens was om het volgend jaar het oude dorp te komen bezichtigen. Door omstandigheden is er echter in '28 niets van gekomen en had het bezoek pas in dit jaar plaats.

Het gezelschap telde 23 personen, dames en heeren, allen familieleden van of zelve lieden van gewicht in de groote handelswereld van Brooklyn, een paar rechtsgeleerden en verder eenigen, die zich reeds uit zaken hadden teruggetrokken. Op 19 Juli in Europa geland, kwamen zij via Engeland den 3en Augustus te Hoek van Holland aan; na een bezoek aan Rotterdam, Delft en Den Haag, logeerde men van 4 op 5 Augustus te Amsterdam, om krachten op te doen voor den dag in hun reisprogram aangeduid als: „a pilgrimage to that quaint little town in Holland, Breukelen, on the river Vecht”.

Aldaar waren de raadsleden der gemeente Breukelen-Nijenrode de heeren J. Molenkamp, J. C. Godefrooij, J. C. van Ginkel, G. van Os en A. H. Colenbrander (de heeren C. Frowein en C. de Ruiters waren verhinderd), die der gemeente Breukelen-St. Pieters de heeren J. D. Barreveld, A. Verhoeff, J. D. Bastert, W. C. Schoonderwoerd, A. Cazant en T. Kroon (afwezig was de heer E. van der Wilt), de Burgemeester Mr. M. P. Thomassen à Thuessink van der Hoop van Slochteren en de Gemeente-Secretaris de heer E. van der Zee, gereed om de gasten te ontvangen. Behalve enkele notabelen uit de plaats zelf waren mede tegenwoordig de Commissaris der Koningin in de provincie Utrecht en Mevrouw 'sJacob, de heer C. L. Hoover, Consul-Generaal der Vereenigde Staten te Amsterdam en zijne echtgenoot en de heer C. R. T. Baron Krayenhoff, Voorzitter van de Amerikaansch-Nederlandsche verkeerspropaganda-commissie. De gezant der Ver. Staten de heer Richard M. Tobin had bericht gezonden, dat

hij door ambtsbezigheden tot zijn spijt verhinderd was aan de ontvangen uitnoodiging gevolg te geven.

Ongeveer half elf meerde de motorboot, welke de Brooklyners te Vreeland had opgenomen, aan de aanlegsteiger van het gemeentehuis, het oude buiten „Boom & Bosch”, eens eigendom en woonplaats (1680—1683) van den Vice Admiraal Engel Baron de Ruyter, den zoon van Michiel Adriaansz. de Ruyter. Daar wachtte hen op de Commissie van ontvangst, bestaande uit de heeren J. D. Bastert, D. J. M. Bianchi, A. H. Colenbrander, C. W. Matthes en H. L. Teves en begroette hen bij het betreden van Breukelensch grondgebied.

Op het bordes ontvangen door de colleges van Burgemeester en Wethouders, geleidden deze hen naar de raadzaal, waar de officiële begroeting terstond aanving.

De burgemeester richtte zich in het Engelsch tot de aanwezigen; hij bedankte de autoriteiten voor hune tegenwoordigheid en heette de vreemde gasten hartelijk welkom. Hij memoreerde kortelijk de geschiedenis van Brooklyn's ontstaan, gaf een overzicht der wederwaardigheden, welke Breukelen in den loop der eeuwen had ondervonden en vertelde het voornaamste uit de geschiedenis van de drie hier nog bestaande kasteelen „Nyenrode”, „Oudaan” en „Gunterstein” en eindelijk van het Gemeentehuis, het oude „Boom & Bosch”. Hij vertolkte de ingenomenheid van de gemeente met het bezoek van zoovele inwoners van de wereldstad Brooklyn en eindigde met den wensch, dat zij eene aangename herinnering zouden medenemen aan ons kleine dorp.

De heer E. G. Martin, president van de Municipal Club van Brooklyn, nam daarop het woord. Deze club bestaat uit een strikt beperkt getal van honderd leden; zij stelt zich ten doel de belangen van haar stad op alle wijzen te bevorderen, niet het minst door persoonlijken geldelijken steun. Het lidmaatschap wordt als eene onderscheiding beschouwd, zoodat er steeds een groot getal candidaat-leden op de lijst staat. Zij was zooveel als de „beschermvrouw” van deze reis naar Europa.

Op menig punt vulde deze spreker aan hetgeen de burgemeester had gezegd over den oorsprong van Brooklyn en vertelde een en ander uit haar verdere historie; hij wees o.a. op haar wonderbaarlijken groei in de laatste tientallen van jaren, zoo telde zij nu reeds meer dan twee millioen inwoners. Hij dankte voor de tot hen allen gerichte woorden van welkom en bracht de hartelijke groe-

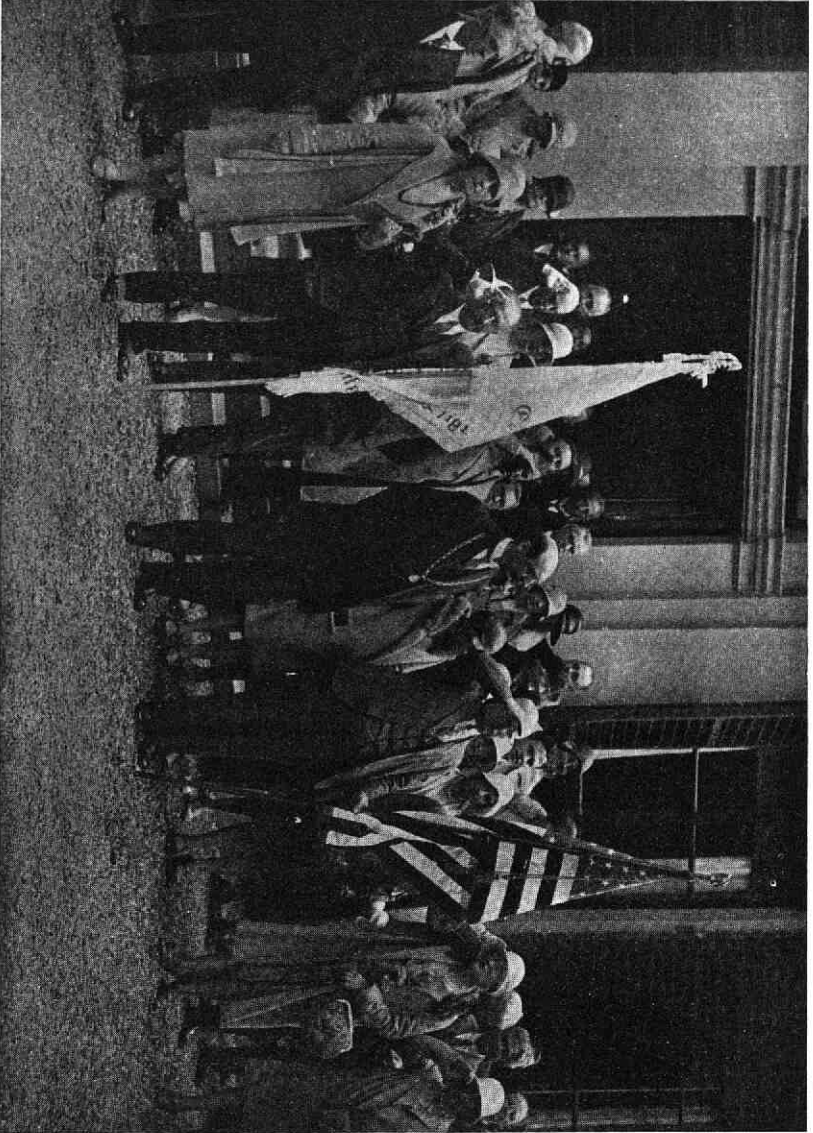
ten over van den Burgemeester hunner stad, de Hon. James J. Byrne, die tot zijn spijt niet mede had kunnen komen, hoewel hij zulks van plan geweest was. Aan het gemeentebestuur van Breukelen bood hij aan een prachtige wit zijden vlag met het wapen van Brooklyn, dat de welbekende Hollandsche spreuk voert: „Een Draght Mackt Maght”, een geschenk — zoo zeide hij — „voor onze kleine moeder!”

Vervolgens werd het woord gevoerd door den heer Samuel H. Doman, voorzitter van de Flatbush Chamber of Commerce. Deze deelde allerlei wetenswaardigs mede uit de oudste geschiedenis zijner stad en vooral van Flatbush, het gedeelte van Brooklyn waar de door hem vertegenwoordigde Kamer van Koophandel is gevestigd. Vroeger heette het Midwout, omdat het halverwege het woud tusschen Breuckelen en Amersfoort lag. Daar werd in 1654 met den bouw van de eerste kerk begonnen. Vóór Breuckelen zijn eigen kerk en dominee had (dit gebeurde pas in 1660) werd er beurt om beurt in beide plaatsjes, Breuckelen en Midwout, gepreekt. Het eerste lag echter twee uur loopens van Amersfoort en dat tweemaal op één Zondag te doen voor één enkele preek was voor velen te machtig.

Ook deze corporatie schonk aan Breukelen, met eenige welgekozen woorden van haar voorzitter, een vlag en wel een in zijde geborduurd prachtexemplaar der „Stars and Stripes”, de vlag der Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

Beide vlaggen werden door den burgemeester met grooten dank aan de gevers, namens zijne gemeenten aanvaard, en een waardige plaats in het gemeentehuis zou voor deze fraaie geschenken worden gezocht. Hij stelde de aanwezigen voor thans allen naar buiten te gaan, om tegenwoordig te zijn bij het hijschen van de Amerikaansche vlag. Allen begaven zich nu naar de voorzijde van het gemeentehuis waar de Gemeente-Secretaris de Amerikaansche vlag ten top heesch; dit plechtig oogenblik, opgeluisterd door het spelen van het Amerikaansche volkslied door de muziekvereeniging „Breukelen”, gedurende hetwelk de Amerikanen het militair saluut brachten, is mede door de aanwezige fotografen vereeuwigd.

Nogmaals nam de burgemeester het woord, en nu om aan Brooklyn uit naam zijner gemeenten een blijk van oprechte waardering, warme vriendschap en hartelijken dank te geven voor het heden door zoovele vooraanstaande ingezetenen dier groote

Weth. Verhoeff, Mrs. Martin, Mr. Martin, de Burgemeester, Mr. Doman, Mrs. Doman

handelsstad aan ons dorp gebracht bezoek. Dit bestond uit eene oorkonde in perkament uitgevoerd door de bekende calligrafen de Gebr. Grevenstuk. Zij vertoont behalve de opdracht, gesteld in het Nederlandsch en in het Engelsch, bovenaan het gemeentehuis tusschen de wapens van Breukelen Nde en Brooklyn en onderaan eene teekening van het schip „De Halve Maen”. Door dit schip, waarop de zeevaarder Hendrik Hudson 320 jaar geleden in dienst der Oost-Indische Compagnie op zoek naar een veiliger weg naar Indië, in Amerika landde en als eerste blanke den grond betrad, waarop nu Brooklyn ligt, werd de eerste band gelegd tusschen Nederland en wat later Nieuw-Nederland en thans Noord-Amerika heet.

Door alle gemeenteraadsleden, den burgemeester en den secretaris, was deze oorkonde voorts onderteekend; spreker verzocht den heer Martin, nu de Burgemeester van Brooklyn tot ons aller leedwezen niet hier kon zijn, haar na zijn terugkomst aan dezen te overhandigen, namens de gemeente Breukelen, met het verzoek haar te willen plaatsen in zijn gemeentehuis.

Met enkele woorden bedankte de heer Martin voor het ontvangen kostbaar souvenir, waarop de Nederlandsche vlag onder het spelen van het „Wilhelmus” omhoog ging. Terstond daarop werd de eerewijn aangeboden, waarbij de burgemeester de eerste dronk uitbracht op de Presidenten van de Borough of Brooklyn en der Vereenigde Staten. Hierop volgde de heer Martin door het instellen van een heildronk op H.M. de Koningin en de andere leden van het Vorstelijk Huis.

Nadat nog de heer Krayenhoff namens de Amerikaansch-Nederlandsche verkeerspropagandacommissie eenige hartelijke woorden van welkom tot de aanwezigen had gericht, begaf het gezelschap zich naar de Hervormde Kerk. Hier werden de gasten uit naam der Kerkvoogdij welkom geheeten door den president-kerkvoogd mr. M. P. Th. à Th. v. d. Hoop v. Slochteren, die vervolgens een korte toelichting gaf van het meest bezienswaardige van het gebouw. Nadat de organist, de heer C. Verweys, een proeve van zijn kundig orgelspel had doen hooren, werd de kerk bezichtigd.

Vervolgens bracht de automobiel-omnibus de bezoekers naar den watermolen van het waterschap „Kortrijk en Gieltjesdorp”, even voorbij het station gelegen. Onderweg moest men even wachten daar de brug over het Merwedekanaal was afgedraaid.

1838 1839 1840 1841 1842 1843 1844 1845 1846 1847 1848 1849 1850 1851 1852 1853 1854 1855 1856 1857 1858 1859 1860 1861 1862 1863 1864 1865 1866 1867 1868 1869 1870 1871 1872 1873 1874 1875 1876 1877 1878 1879 1880 1881 1882 1883 1884 1885 1886 1887 1888 1889 1890 1891 1892 1893 1894 1895 1896 1897 1898 1899 1900

1863 1864 1865 1866 1867 1868 1869 1870 1871 1872 1873 1874 1875 1876 1877 1878 1879 1880 1881 1882 1883 1884 1885 1886 1887 1888 1889 1890 1891 1892 1893 1894 1895 1896 1897 1898 1899 1900

1838 1839 1840 1841 1842 1843 1844 1845 1846 1847 1848 1849 1850 1851 1852 1853 1854 1855 1856 1857 1858 1859 1860 1861 1862 1863 1864 1865 1866 1867 1868 1869 1870 1871 1872 1873 1874 1875 1876 1877 1878 1879 1880 1881 1882 1883 1884 1885 1886 1887 1888 1889 1890 1891 1892 1893 1894 1895 1896 1897 1898 1899 1900

Op heden den vijfden Augustus van het Jaar Negenhonderd negen en twintig werden door een aantal leden van de **MUNICIPAL CLUB of BROOKLYN** de groeten overgebracht aan het **Dorp BREUKELLEN** in Nederland, en is aan hen uit erkentelijkheid voor en ter herinnering aan dit bezoek uitgereikt deze Oorkonde, door ons Burgemeester en Raadsleden van Breukelen ondertekend.

On this fifth day of August in the Year Nineteenthundred twenty nine a number of members of the **MUNICIPAL CLUB of BROOKLYN** brought over their greetings to the **Town of BREUKELLEN** in the Netherlands, and in thankfulness for and in remembrance of this visit this Parchment is presented to them with signatures of the Burgomaster and Councilors of the Town of Breukelen.

5 Augustus 1929 - Breukelen - August fifth 1929.

DE HALVE MAAN
Grootenbak 237 a Amsterdam

Burgemeester.	M. J. J. J. J.
Raadsleden.	Councilors.
<p>J. van Ginkel G. van der C. van der H. van der</p>	<p>M. van Kamp & Oude J. C. Godspoor J. van der H. van der S. van der</p>

Deze brug en de lange sleep groote rijnaken, door het kleine sleepbootje voortgetrokken, wekten ten zeerste de belangstelling. Bij den molen wachtte hen ter verwelkoming op de heer E. van der Zee, voorzitter van den polder. Hoewel de molen, helaas, niet draaide, werd de inrichting en de wijze waarop het water door windkracht werd op- en weggemalen, met groote aandacht bekeken. Sommigen klommen nog in den molen en verscheidene kiekjes werden van het schilderachtige plekje genomen; een vertegenwoordiger van „the New-York Herald” nam hier ook enkele opnamen voor zijn blad.

Onder deze bedrijven was de morgen omgevlogen en nu verzamelen allen zich op de buitenplaats „Queekhoven”, welke door den heer C. W. Matthes was beschikbaar gesteld, om den vreemden gasten aldaar de lunch aan te bieden, eene gastvrijheid welke op hoogen prijs werd gesteld en door de Gemeente en niet minder door onze Brooklynsche vrienden. Ten zeerste werd het fraaie huis met zijn kostbare en toch echt-Hollandsch huiselijke inrichting bewonderd en allen genoten aan het noenmaal van de rustige verpozig in de als eetzael ingerichte mooie koepelkamer met haar heerlijk uitzicht op de tuinen.

Bij het aan tafel gaan vond elk bij zijn plaats als souvenir een photo van de zoeven beschreven oorkonde, aan Brooklyn aangeboden. De burgemeester, die als tafelpraeses fungeerde, overhandigde aan de heeren Voorzitters van de Municipal Club en de Kamer van Koophandel te Flatbush voor elk hunner corporaties een album met een groot aantal photo's van tal van mooie plekjes en historische gebouwen uit Nederland, met den wensch, dat deze beelden hen nog lang mochten herinneren aan al het belangrijke en schoone, dat zij op hun reis door ons vaderland hadden aanschouwd. Beide heeren gaven daarop uiting aan de gevoelens van waardeering en dankbaarheid, die alle deelnemers aan den tocht vervulde voor de ontvangst te Breukelen en het onthaal hen hier bereid; in het bijzonder werd nog de heer Matthes gehuldigd en, naar Angel-Saksisch gebruik, het „for he is a jolly good fellow” aangeheven.

Deze begeleidde hen ten slotte zelf door zijne beroemde orchideënkassen, toen allen zich begaven naar „Fluytestijn” en de bijstand „de Bij” van de Fa. Hans Matthes. Na aanbieding van thee en ververschingen beijverden alle leden der familie zich om in een korte spanne tijds veel te laten zien van „la vie des

abeilles". Behalve een potje honig schonk zij aan alle deelnemers van den tocht een linoleumsnede van den schilder Van Leusden „in remembrance of the visit of our Brooklyn Brothers paid to Breukelen on August 5th 1929".

De tocht eindigde met een bezoek aan de ridderhofstad „Gunterstein". De dames Willink van Collen stonden zelve bij den ingang harer vertrekken, om alle dames en heeren, welke met name aan haar werden voorgesteld, te ontvangen. Op menige bijzonderheid, o.a. het merkwaardig schoorsteenstuk door Herman Saffleven geschilderd en Johan Van Oldenbarneveldt voorstellend in een door andere vogels — dat zijn dan zijne vijanden — vervolgd, die hem van „Gunterstein", mede daarop afgebeeld, verjagen, wezen zij hunne bezoekers, die deze buitengewone vriendelijkheid op hoogen prijs bleken te stellen.

De dag was voor Breukelen hiermede ten einde; de Brooklyners namen afscheid van gemeentebestuur en comité van ontvangst en bestegen hun autocar, om naar Utrecht te gaan, waar de burgemeester hen in de St. Michaëlskapel van den Domtoren zou ontvangen. Een voor de Vechtstreek gedenkwaardige dag, door Hooger Gunst met prachtig, niet te warm, zomerweder bekrond, behoorde weder tot het verleden; voor Breukelen zal hij lang in dankbare herinnering blijven.

Mr. M. P. Th. à v. d. HOOP v. SLOCHTEREN.

Breukelen, September 1929.

»Grouwelycke ongebondentheyte«.

Wanneer men de notulenboeken uit vorige eeuwen van den kerkeraad te Baambrugge doorbladert, wordt men voortdurend getroffen door den onafgebroken strijd, dien de predikanten en de kerkeraad gevoerd hebben, om de ruwe zeden van het platteland te verzachten en verwildering tegen te gaan.

Kermis, gans-trekken, dobbelen, jongspelen, dansen, vloeken, dronkenschap, rooken en ruwe vermaken waren voor de kerkeijike waardigheidsbekleeders van dien tijd een voortdurende bron van ergernis en telkens trokken zij daartegen te velde.

Men begint dan ook wel eens te betwijfelen of het leven van den gerusten landman wel zoo genoegelijk voortrolde als de dichter Poot ons wilde doen gelooven, want zooals het te Baambrugge was, zal het in dien tijd wel haast overal op het platteland geweest zijn.

De notulenboeken van vóór 1640 zijn niet meer aanwezig, maar gedurende anderhalve eeuw regent het klachten over uitspattingen, die naar het oordeel van den kerkeraad niet door den beugel konden.

Het begint reeds dadelijk in 1640. Er werd toen al geklaagd over het „gansetrecken en openbaer dansen der jonghe luyden, „het caetsen onder de predicatie en het kegelen, dat omtrent „drie maenden van den 20. Sept. tot Christtijt geduert”. Hier tegen bestond reeds een plakkaat, maar het schijnt dat daaraan niet de hand gehouden werd. Kort daarna werden aan Schout Pauw schriftelijk de grieven medegedeeld wat echter weinig hielp, want reeds het volgend jaar klaagt de kerkeraad al weder over de „schandelycke ergernissen”.

Het werd er niet beter op, want op 6 Febr. 1642 „vertoonde „de predikant bewijs van die grouwelycke ongebondentheyte der „jonge gesellen, gelyck Nieuwsjaersavont alsoo Vastelavont int „omloopen ende roepen aen de gemeyne gebueren, dickwils „tegen alle weerwil de luyden aff pressende gelt, etc.”

Aan den predikant werd toen opgedragen om den Maarschalk

Bor van Amerongen hiermede in kennis te stellen.

Trots het rusteloos pogen van den kerkeraad ging alles zijn ouden gang. Aan het kegelen, kolven en kaatsen rondom de kerk tijdens de 'godsdienstoefeningen en de „prophanatie des sabbaths” kwam geen eind, zoodat men besloot om nogmaals bij den Maarschalk te klagen, ofschoon het wel weer tevergeefs zou zijn. Mocht het echter niet helpen, dan zou men een request aan H. Ed. Mog. zenden. Na dit laatste dreigement beloofden de Maarschalk en de Schout dat er in voorzien zou worden.

Er volgden nu eenige jaren van rust, maar in 1659 wordt aan den Maarschalk en den Schout kennis gegeven van „het over-„daedig verquistende kegelspel der jongeluyden daegelyxs in „swang gaende, waerbij dan komt de grouwelycke misbruyck „van de Naeme Godes ende allerley vloecken ende sweeren tot de „grootste ergernisse en schande, synde in geen plaetse hier on-„trent alsoo gebruyckelyck”.

Toen al de klachten niet hielpen werd in 1656 besloten bij de „aenstaende besoekinghe Alle Gereformeerden, doch insonder-„heyt alle de Ledematen ernstelyck te vermanen haer op vastel-„avonden, kermissen, kraemmaeltyden, bruyloften, etc. te ont-„houden van Dronckenschap, dansen en springen, oneerlycke en „vuyle liederen te singen en andere lichtveerdicheden en daer bij „haer te vermanen om den Rustdach des Heeren wel te vieren „en ooc insonderheyt des Naemiddachs mede tot het gehoor van „Gods woord te komen”.

De klachten bleven steeds aanhouden. „D'ongeregeltheden en „grootte misbruycken, die alhier op den Sabbath gepleecht wer-„den selfs onder de predicatie, niet alleen met drincken in de „herbergen, maer oock met kaatsen, kolven, kegelen, etc. ooc „soo datter van de somer een Bal door de glazen en een door de „deur tot onder 't volc onder den godsdienst is geslaegen”. Bo-„vendien „het schreeuwen etc. ooc recht voor de Kerck, geduren-„de den godsdienst, 't welc onlijdelijk is”.

Nogmaels ging de predikant met zijn ouderlingen naar den Schout te Abcoude die voor de zooveelste maal beloofde deze excessen te weren en de boodschap aan den 'Substituut Griffier zou overbrengen.

Men had echter deze moeite kunnen sparen, want in 1659 vroeg de predikant wanhopig of er geen middel te vinden zou zijn om het razen voor de kerk tijdens de godsdienstoefeningen te beletten.

De gemeenteleden werden vermaand om als er kerk was met hunne kinderen uit de kaatsbaan te blijven en liever naar de kerk te gaan. In 1660 beloofde de Maarschalk aan den predikant „te „dencken op bequame middelen tot weeringe der insolentien op „den Rustdach voor de kerck”.

Hij schijnt er vrij lang over gedacht te hebben, want het volgende jaar komen de klachten weer los, ditmaal bovendien over de „jonghspelen selfs bij de begraving van jongeluyden of kinderen, wanneer den meegaenden iet belooft of gegeven ware”.

Men nam nu de Gedeputeerden van de Synode in den arm, die weldra aan den Kerkeraad mededeelden, dat zij een request aan H. Ed. Mog. hadden ingediend met dat gevolg, dat weldra „een serieus placcaet tegen alle insolentiën des Sabbaths verwacht „wert, gelyck oock tegen alle jongh-spielen ende dans-schoolen”.

Na dikwijls herhaalde klachten verscheen eindelijk het lang verwachte plakkaat, waarna de buitensporigheden vrijwel ophielden.

Het duurde echter niet lang, want vooral het jonge volkje was bijzonder lastig.

Ik laat de predikant maar weer zelf vertellen: „alsoo het „dobbelen ende spelen met gelt seer grof en gewoon onder de „jonghe lieden in swangh gaet, 't welck een occasie is tot veele „andere sonden, is geresolveert den kinderen in 't school strictelyck te verbieden met gelt te spelen”.

Aangezien tot dusverre alle pogingen om het hinderlijk rumoer in de omgeving van de kerk tijdens de diensten te beteugelen, gefaald hadden, werd aan Ged. Staten een radicale maatregel gevraagd en wel om „alle kaetsdaecken welcke staen op publiecke wegen besonder omtrent de kercken te removeeren”.

Zoover kwam het echter niet. De herberg met het kaatsdak naast de kerk bleef een voortdurende ergernis, zoodat de kerkeraad in 1665 besloot om den herbergier bij Ged. Staten van Utrecht aan te klagen. De kerkeraad en de herbergier werden toen opgeroepen om voor H. Ed. Mog. te verschijnen.

Ds. Halma vertegenwoordigde den kerkeraad en de herbergier verscheen met zijn advicaat de Heusch.

Ged. Staten gelastten toen den Maarschalk om de „placcaten „tegen de excessen punctuelyck ende strictelyck te executeeren”. Er werd *f* 25.— boete bedreigd tegen elke overtreding.

De waard was hierdoor gekortwiekt, doch verzon wat anders om volk te trekken.

Tegenover zijn herberg plantte hij 's nachts een Meiboom, die echter dadelijk door de rakkers van den Schout verwijderd werd. Het volgend jaar waagde hij het nog eens, waarna de predikant hem sommeerde om den boom dadelijk te verwijderen onder bedreiging, dat anders een klacht bij den Maarschalk zou worden ingediend.

Toen liet de waard bekend maken, dat hij op St. Jansdag de gans zou laten trekken. Bovendien begon het in de kaatsbaan Zondags weer rumoerig te worden, wat tijdens de godsdienst-oefeningen bijzonder hinderlijk was.

De kerkeraad was ten einde raad en besloot aan de dienaren van den Schout een gratificatie te geven als ze toezicht kwamen houden.

„Dewyl de schout t' eenemael negligent is om deselve te weren „ende de Maerschalc t' Abcoude weinich komt en geen effecten „van syn vorige beloften komen, is verstaen den Ed. Heere „Maerschalc te versoecken, dat syn Ed. gelieve syne dienaers „woonende te Abcoude specialyck te belasten dat een van haer ten „minste alle 14 dagen op den dagh des Heren des naemiddaghs „alhier sich vervoege ende om haer daertoe te williger te maecken, „dewyl haer tractement kleyn is, dat wij den Ed. Heer Maer- „schalc sullen voorstellen, dat indien sulcks van haer gedaen „wert, en wij goede effecten daer van vernemen, wij den Diena- „ren voorsseyt recognitie voor hare moeyten sullen doen”.

Ook dit middel hielp niet. De waard was waarschijnlijk royaler dan de kerkeraad en het gevolg was, dat het ganstrekken een tweede kermis werd.

De kerkeraad wendde zich weder tot Ged. Staten om een verbod van het ganstrekken en jongspel, evenals dit voor Nigtevecht en andere plaatsen reeds was vastgesteld.

Om gedeeltelijk van het rumoer in de nabijheid van de kerk bevrijd te worden, kocht de diaconie in 1669 een huis naast de kerk met schuur en $7\frac{1}{2}$ morgen land. Het huis en het land werden afzonderlijk verhuurd en toen daarna in 1670 door Ged. Staten een streng plakkaat tegen het barbaarsche ganstrekken werd afgekondigd, waren deze ergernissen voorloopig uit de wereld.

Nadat de Franschen in 1673 ons land verlaten hadden, keerden de uitgeweken dorpelingen langzamerhand terug en nam het rumoer des Zondags in de buurt van de kerk weder toe, totdat

Schout Wenkink, het kaatsen willende beletten, op een Zondag onder de predicatie naar Baambrugge kwam en getuige was van de verstoring van de godsdienstoefening. Hij bekeurde 3 of 4 personen, die echter weigerden om de boete te betalen, zoodat de Maarschalk er nog aan te pas moest komen.

Voorals 's Zondagsavonds maakten aankomende jongens groot geraas en geschreeuw „waardoor de jeucht verwildert en in ongebondentheit toeneemt”.

Dringend werden de ouders vermaand om dat razen, tieren en schreeuwen te bestraffen en te zorgen, dat de kinderen vroeg en bijtijds thuis kwamen en bleven.

Ook de schoolmeester werd aangezegd nauwkeurig op de schoolkinderen te letten en de schreeuwers te straffen.

Sommige jongelui hadden ook de aardigheid om als er kerk was te schieten, zoodat de kruitdamp de kerk binnendrong. Aangezien er meermalen „eenige van de Gereformeerde Religie bij „waren sullen dese over hunne onhebbelijkheid onderhouden „worden”.

Het rumoer in de kaatsbaan gaf ook nog meermalen aanleiding tot klachten, zoodat toen in 1700 de „herberg in de Baen of „onder het caetsdack” in publieke veiling kwam, de diaconie eigenares werd. De kaatsbaan werd kort en goed afgebroken.

Eindelijk was dit euvel dus overwonnen, doch er was nog meer te beredderen.

Bij sommige begrafenissen ging het soms eigenaardig toe.

In de notulen van 4 Dec. 1668 leest men: „Alsoo men bevint, „dat veele onder de Gereformeerden door een quaet gebruyck, „wanneer dat se eenige kinderen of jong dooden begraven, eenich „bier in herbergen vereeren voor die geene die mede ter begraefenisse gaen, waer uyt veel onregeltheden ende sonden „spruijten: want de jeucht ende jongens daerdoor occasie ende „aenleydinge wert gegeven om de herbergen te frequenteeren, „daerenboven werter dan een dansspel aengerecht, ende de jeucht „met dansen, rasen ende schreeuwen stelt sich aen, niet ofse „Christenen maer ofse Heijdenen waeren”.

Om dit kwaad te beteugelen ging Ds. Halma met een ouderling op stap, wanneer ergens een jonge doode was, om de ouders en vrienden ernstig te verzoeken om geen bier in de herberg te willen geven.

Ook op kraammaaltijden was het soms rumoerig.

„Alsoo nu en dan eenige insolentiën voorkomen, die op kraem-
„maeltijden gepleecht worden en d' oorsaecke daarvan is som-
„tyts het schencken van brandewyn” besloot de kerkeraad in 1671
de gemeenteleden te vermanen „haer sedichlyc te willen dragen
„in sulcke gelegentheden en haer te wachten van dronckenschap,
„danserijen ende lichtveerdige liederen en versocht werden geen
„brandewyn op sulcke tijden te schencken”.

Een zekere Lambert Jansen Drost zou „in besoeckinge onder-
„socht werden van 't vallen op syn neus of dat niet door droncken-
„schap gekomen is, en van syn byweesen bij de vrouwen tot Golof
„Jansen op het kraemmael daer grote insolentien gepleecht syn”.

Lambert was bij de komst van den kerkeraad niet thuis en
moest toen bij den Dominé aan huis komen. Hij beweerde, dat de
kwetsuur op zijn neus door een stuk hout veroorzaakt was.
Op verzoek van den waard was hij zijn vrouw komen halen, maar
hij was niet beschonken geweest en „had hij sich misgrepen, dat
„sulcks hem leet was ende dat hij sich int toecomende sedich en
„voorsichtig dragen soude, 't welcke den Broederen wel beval-
„len is”.

Een jonge dochter echter „haer verlopen hebbende in dartel-
„heden en dansserijen ent singen van lichtveerdige liederen de
„vermaninge niet al te wel aen en nam”.

Ook het gebruik van tabak was in het oog van den kerkeraad
een gruwel. Meermalen worden de gemeenteleden vermaand om
zich van „toeback te drincken of te suygen langhs de wegen te
„onthouden, dewijl het onbetamelyck is”.

Herhaaldelijk kwam het voor dat sommige dorpelingen in de
trekschuit of in de herbergen beschonken waren en twist kregen
en tot vechtpartijen overgingen. Meestal werden zij dan onder
censuur gesteld of kregen een strenge boetpredicatie. Er waren
er die van den morgen tot den avond in het „drincwinkeltje” te-
genover het huis van den predikant zaten om te drinken.

Verder werd in 1703 de strijd tegen het jongspel weder aange-
bonden.

„Aengaende Margariet de Swart, over 't houden van 't jongh-
„spel daerover zal zij door den predikant en een ouderling aan-
„gesproken worden en vermaent om als een Christen in alles be-
„betaemt te wandelen, zonder gelegentheijt tot sondigen aan an-
„deren te geeven”.

De vrouw schijnt spoedig overtuigd te zijn, want in een volgende vergadering hoopt de kerkeraad „dat God haer in dese voornemens sal stercken en meer ten goede door Zijnen geest „bewaterke”.

Langzamerhand beginnen de ergernissen te verminderen maar in 1743 vond ik nog het volgende:

„Wiert ingebracht het snood bestaan van Gysbert Klein, de- „welke om vuil gewin de Zondag na de Bededag, de insolentie „had gehadt een briefje aan de schutting van Sorgvry aan te „plakken, nodigende de jeugd des avonds in zijn kroeg en de vol- „gende dagen tot Vastenavonds vermaakelykheden, waarover hij „ernstig in huisbesoeking zal bestraft worden also dit vilipen- „die van de godsdienst is en grote ergernis heeft gegeven, zijnde „daardoor de Predkt. ook groote smerte aangedaan, zo veel te „meer wijl deselve begonnen hadt te catechiseeren om tot het „Lidtmaatschap toegelaten te worden”.

„De knechts en meiden van onze religie daar geweest zijnde zullen ook bestraft worden en een van hun is de catechisatie ontsegt”.

Ten slotte om te eindigen nog iets over de kermis. Aan den Schout werd meermalen verzocht om zoo veel mogelijk alle „ijdelheden en onordentlijkheden” te weren, dat de kermis althans niet op Zondag mocht beginnen en dat de kramen voor Vrijdag werden afgebroken.

Had een van de gemeenteleden tijdens de kermis soms in de herberg op de tonen van de viool gedanst, dan werd hem weldra „het onbetamelyke en ergerlijke” daarvan onder het oog gebracht.

Men heeft het dikwijls over den goeden ouden tijd, maar de predikanten uit de 17e en 18e eeuw zouden het daarmede wel niet geheel eens zijn.

Wanneer zij echter nog eens den tegenwoordigen toestand konden aanschouwen, zouden zij bemerken, dat veel van wat hun vroeger geërgerd had voor goed verdwenen was en dat hun rustelooze bestrijding eindelijk succes heeft gehad. Kaatsbanen zijn er niet meer, de kermis is ongeveer 50 jaar geleden afgeschaft, de gemeenteverordening bevat een vloekverbod, de „drincwinkeltjes” zijn grootendeels verdwenen en dronkenschap komt bijna in het geheel niet voor.

Volgens de drankwet kunnen er in de gemeente Abcoude-Baambrugge zes vergunningen zijn, maar telkens als er een herberg verdween, vroeg de gemeenteraad om het aantal weder met een te verminderen, zoodat er thans nog slechts drie vergunningen overgebleven zijn.

De tijden zijn wel veranderd.

Baambrugge is sedert tientallen van jaren in dit opzicht een buitengewoon rustig dorp.

Baambrugge, Aug. 1929.

J. G. Th. GREVENSTUK.

De officieele organisatie der Portugeesche Synagoge van Maarssen in 1764.

In 1720 waren de Staten van Utrecht ten einde, aan de benoedigde millioenen voor de Utrechtsche Provinciale Geotroyeerde Compagnie ¹⁾ te komen, genoodzaakt geweest, aan de Portugeesche Joodsche Natie hun hooge protectie ten platte lande te verleen, waarmede praktisch de Maarssensche Gemeente bedoeld werd.

Hier was een soort vacantie synagoge van de rijke Amsterdamsche en Haagsche Joden ontstaan, waarvan ik in de Jaarboekjes 1920, 1922 en 1927 reeds een en ander verteld heb.

Van de innerlijke organisatie weten wij echter weinig meer, dan het officieele reglement van 1764, waarop ik thans de aandacht wil vestigen.

Het tijdelijk karakter van een seizoenssynagoge deed, vooral na de economische verliezen in de veertiger jaren der 18de eeuw geleden, het finantieele en administratieve beheer weldra in het honderd loopen. Zoo had het reglement van 1752, dat wij niet meer kennen, geen uitwerking meer en moest men bedacht zijn op het ontwerpen van een nieuw, dat door de officieele bekrachtiging der Utrechtsche Staten gerechtelijke sanctie zou verkrijgen. Door dit karakter is dit reglement nu van groote beteekenis voor de Joodsche geschiedenis in het Sticht te achten.

Immers voor het eerst erkenden de Staten van Utrecht thans de facto, het bestaan dezer Joodsche Gemeenschap, zij, de Utrechtsche autoriteiten, die zich zóólang als geen enkel ander Gewest der Republiek, tegen hun religie en voorts ook economische vrijheid hadden verzet en zelve in de stad zetelden, die nog een kwarteeuw haar poorten voor de Joden zou sluiten.

---

¹⁾ Men zie uitvoerig mijn „Hoofdstukken uit de Geschiedenis der Joden in Nederland” (Zutphen, Thieme, 1929) waarvan hoofdstuk IX aan deze materie gewijd is; men zie voor het innerlijk leven der Maarssensche Gemeente ook hoofdstuk X.

De gemeenteleden leidden daarom wijselijk hun verzoek om wettelijke sanctieoneering der nieuwe, door hen ontworpen gemeenteorganisatie in, met het geven van een historisch overzicht van hun Maarssensche vestiging gedurende de laatste halve eeuw, dat ik merkwaardig genoeg acht, hier geheel af te drukken. In de Lappe van de Resolutiën der Gedeputeerde Staten van 18 September 1764 (fol. 8b) lezen wij dan :

„Op de requeste van de Leden van de Portugeesche Joodse Natie, behorende tot de Gemeente Nevé Salom te Maarssen, houdende, dat het Haar Edel Mogende, de Heren Staten dezer Provincie behaagd hadden, aan de Joosche Natie te verlenen hun Edel Mogende hooge Protectie, dat zedert voornoemde tijd verscheydene Portugeesche Joodsche Familien en Huijsgezinnen zich inzonderheid binnen de Dorpen van Maarsen en Nieuw-Maarseveen met hunne woningen en buyten plaatzen hadden nedergezet, zoo zij vertrouwde, niet zonder voordeel aan de gemelde Districten en de overige Inwoonders der voorsegde Dorpen toe te brengen; dat ook zedert dien tijden al kort na de gemelde Jare 1720 tot bestand van voorschreve Familien binnen den Dorpe van Maarssen was geërigeert zekere woninge, geappropriëert tot een vergaederplaatz voor der supplianten Godsdienst en aldaar geformeert geworden ene Gemeente, bekend onder de naam Nevé Salom, waar toe de gezetenen Joodsche Familien zoo onder Maarssen als Maarsseveen respectie vervolgens behoord hebben en dit onder bestiering van zodanige Kerkelijke perzonen, als na der supplianten Godsdienst vereijst worden en in andere Steden gebruikelijk is. Dat het vervolgens gebeurt was, dat gedurende eenige jaren herwaards onder de Leeden der voorsegde Kerkelijke Gemeente verscheide wanorders in 't bestier dier Gemeente waren ontstaan, en alle Directie verwaarloost geworden, zoo dat daar door niet alleen niet hadde kunnen worden gezorgt voor de nodige penningen tot onderhoud van de gemelde vergaederplaatz en gemeente, maar waar door ook de Casse, ten dien eijnde en tot onderhoud van de verarmde gemeente geschikt, geraakt was in merkelijke lasten, zoo dat om het zelve te redresseeren, zich aan de gemeente hadden aangeboden ses perzonen dewelke ingevolge van zekere Authorisatie en approbatie der Leden van bovengemelde gemeente hadden geconcipeert en vastgesteld enige Pointen en Articulen in het

annexe Reglement vervat, verzoekende derhalven, om verdere redenen breder bij requeste vermeld, dat het Haar Edel Mogende goede geliefte zal moge zijn, de voorszegde annexe Reglementen na derzelve forme en inhoude te approberen, alzulk, en verstaan, dat het zelve bij alle de Leeden der Portugeesche Joodsche Gemeente Nevé Salom te Maarsen en Maarseveen zal worden agtervolgd en nagekomen, mitsgaders ten dien eijnde bij den genen, die in het vervolg tot de voorszegde gemeente zullen begeren te worden toegelaten, alvorens zal moeten worden aangenomen en ondertekend authoriserende de Parvas Gabaj van dezelve Gemeente in der tijd omme voor Haar Edel Mogende in regten te convenieren de respectie Leeden van dezelve Gemeente welke contrarie hunlieder engagement en submissie aan de voorszegde reglemente mogte komen te onttrekken aan de betalinge van alle zodanige somme als in cas van contraventie bij de respectieve articulen van die reglemente zijn gestatueert, ten eijnde daar op na verhoor van partijen, summierlijk en de plano te worden gedisponeerd, zoo bevonden zal worden, in goede Justitie te behoren”.

De staten besloten hierop, dit verzoek in handen te stellen van de Heeren van Westerveld, Van Zuijlen en van Westrenen ter fine „omme te examineren en daar van te rapporteren”. Uit de z.g. „Lappen” van de resoluties der Gedeputeerde Staten van 19 October 1764 (fol. 3 A.) blijkt, dat genoemde heeren (inplaats van de heer Van Westrenen staat thans de heer Berger genoemd) eerst toen ingevolge deze Resolutie commissoriaal aan Gedeputeerde Staten hadden „gedisiteerd en geexamineerd den requeste bij de leden van de Portugeesche Joodsche Natie behorende tot de Gemeente Nevé Salom), zo zij zig noemen, te Maerssen, ten zelve dage aan Haar Edel Mogende gepresenteert”.

Ook het rapport zelve is hier in deze Lappen te dezer plaatse bijgebonden, zoodat wij ook daarmede kunnen kennis maken. Het luidt als volgt:

Edel Mogende Heeren!

De Heren van Westerveld, van Zuijlen en Berger hebben ingevolge en ter voldoeninge van Uwer Edel Mogende resolutie Commissoriaal van den 18 der afgeloep maand September gevisiteerd en geexamineerd den requeste bij de Leden van de Por-

tugeesche Joodsche natie, behorende tot de Gemeente van *Nevé Salom* zo zy die noemen, te Maarsen, ten zelven dage aan haar Edel Mogende gepresenteerd, met twee annexe concept Reglementen, by henluyden tot beter bestier der Gemeente, naar Joodsche Kerkelijke wijze en instellingen vastgesteld en zouden zij Heeren Gecommitteerden van gedachten zijn, dat Uw Edel Mogende conform het verzoek van de Supplianten, dien aangaande bij requeste gedaan, de voorszegde Reglementen naar derzelve forme en inhoud, zouden kunnen approuberen, en verstaan, dat de zelve by alle de Leden der voornoemde Portugeesche Joodsche Gemeente te Maarsen en Maarseveen zullen worden achtervolgd en nagekomen, mitsgaders ten dien einde bij de genen die in 't vervolg tot de voorszegde gemeente zullen begeren te worden toegelaten, zullen moeten worden aangenomen en ondertekend, met authorisatie op den Parnas Gabay van dezelve Gemeente inder tijd, omme in cas van contraventie der respectieve artikelen in de voorszegde Reglementen vervat, de beboetingen te doen en zodanige betalingen als waartoe zij ingevolge van die Reglementen gehouden zijn, en te vorderen bij onwilligheid, zich bij requeste aan Uw Edel Mogende te mogen adresseren en verzoeken authorisatie op een exploitteur of ander legaal persoon, omme zodanige Leden ten fine voorszegd paratelijk te executeren, ten pericule van de Supplianten".

Hierop werd nu uitvoerig gediscuteerd en het ontworpen reglement op alle punten nagegaan, waarop ten slotte werd besloten, dat de reglementen „bij alle de Leden der Portugeesche Joodsche gemeente *Nevé Salom* te Maarsen en Maarseveen zullen worden agtervolgd en nagekomen mitsgaders ten dien eijnde bij de genen, die in 't Vervolg tot de Voorszegde Gemeente zullen begeren te worden toegelaten, zullen moeten worden aangenomen en ondertekend, authoriserende de Parnas Gabaj of Thesaurier van dezelve Gemeente in der tijd, omme in cas van contraventie der respectieve artikelen in deze reglementen vervat, de beboetingen te doen, en zodanige betalingen" eventueel gerechtelijk in te vorderen.

Zoo werd het reglement van kracht, dat de leden op 14 Mei 1764 gemeenschappelijk hadden opgesteld nadat zij tot dit doel reeds op 8 April waren vergaderd geweest.

Deze officieele organisatie, waarvan hier een verbeterde herdruk volgt, betrachtte eerst de finantieele regeling. De penning-

meester zou in den vervolge geen uitgaven meer zonder machtiging mogen doen en deze functie zou elk jaar moeten verwisselen onder de zes bestuurderen. (Parnassim).

Weigering om deze functie van Penningmeester (*Parnas Gabay*) te aanvaarden kostte den candidaat 50 guldens boete.

Boete of „andere kerkelijke censures” werden in den vervolge, ook op „onaangename ontmoetingen” der heeren gesteld, waarvan de notarieele protocollen nog meer zouden kunnen verhalen. Ter toelichting diene nog, dat de fungeerende bestuurder ter Synagoge de eerefuncties verdeelt, als daar zijn, als getuige fungeeren bij het lezen der Wetsrol, het halen uit de Arke naar de Biema, waar de lezing plaats vindt, het weder terug geleiden enz. ¹

De naam van het Genootschap Derech Sedaka beteekent: „Weg der weldadigheid”.

In afwijking met andere diergelijke reglementen wordt hier een groot gebied n.l. van Zuilen tot Breukelen onder de Synagoge „Newéh Sjalom” (Woning des Vredes) gesteld en wel door het verspreid liggen der toenmalige buitenplaatsen. Doch ook hierin komt het autonome karakter dezer 18de eeuwsche Joodsche kolonies tot uiting, geregeerd naar eigen oude voorschriften, wier rechtsgeldigheid door de Overheid gesanctioneerd werd. Zoo regeerden Parnassijns met den Schout als machts-handhaver over hun volkje, totdat de Fransche tijd hen die macht over de „kerkelijke censures” ontrukte.

Het Reglement der Maarssensche Portugeesche Synagoge in 1764. ¹⁾

(Extract uit de registers van acten, commissiën en instructiën der Staten van Utrecht, Rijksarchief dl. 83, fol. 188).

TRANSLAAT.

In den Name van den gezegenden God, Amen!

Op den 6e Nissan des Jaars 5524 (naar de Joodsche tijdrekening, komende over een met den 8 April 1764) hebben de Heren Leden en Congreganten van de Heilige Gemeente Nevé Salom te Maarssen en Maarsseveen zig vergadert ingevolge van de Publicatie den 4 dezer (zijnde 6 Arpil 1764) in de kerk gedaan ter requisitie van de Here David

¹⁾ Slordig afgedrukt in het vervolg van de Water's „Utrechtsch Plakaatboek” 1858, dl. 1 fol. 858.

d' Elisah Pereira, en Samuel Hisquiau Levij Ximenes Pereira, dewelke met en benefens de Heren Jacob Nunes Henriquesz, Abraham en Ishac Franco Mendes, en Ishac de Mordachaij Franco Mendes, hebbende met serieuze attentie gedelibereert en overwogen den toestand en eygenschap waarinne gedagte Gemeente te Maarsen en Maarseveen sedert enigen tijd herwaards zig bevindt en gemerkt, dat de gedurige desordres profluieren uyt de tweedragt onder dezelve heerschende en te gelijk gebrek aan genoegzaam gezag om dezelve in te binden, dat ook de publicque casse geevacueert zijnde, daar door schade en schande waren gesproten en dat zulks voor het toekomende moetende worden voorzien, zo hebben zij eenpariglijk met Godvruchtigen ijver aangedaan, geconcurrereert tot dat pieuse voornemen en tot desselfs betere uijtvoering gecommiteert, de Heren David d' Elisah Pereira en Abm. d' Ishac Franco Mendes en Samuel Hisquiau Levij Ximenes Pereira met verzoek dat zijlieden of twee van hen zouden representeren de Heren Leden en Congreganten derzelve Gemeente omme in name van de gemelte Heren te nomineren enige personen uyt het lighaam der Leden, ten einde dezelve of het grootste gedeelte van dezelve zouden formeren enige Ascamoth of Reglementen tot betere bestieringe van deze Gemeente en betere administratie der finantiën met gerechtelijke en wettige magt aan de Heren gecommiteerdens om in het vervolg te noodzaken degenen die kunnen en moeten contribuieren haar aandeel in de toekomende kosten en lasten dezer gemeente en alzulks tot meerder glorie Gods en cultivering en observantie van deszelfs heilig Geloof, al het welk door de Heren Leden en Congreganten in aamerkinge zynde gekomen, zo hebben zij eenpariglijk geresolveert te authoriseren zo als zij authoriseren bij dezen, de volgende zes Heren, te weten den Heer Jacob Nunes Henriques, den Heer David d'Elisah Pereira den Heer Abm. d' Is. Franco Mendes den Heer David de Is. Franco Mendes, den Heer Semuel Hisquiau Levij Ximenes Pereira, den Heer Ishac de Mordechajj Franco Mendes, ten einde dat de even genoemde Heren of het meerder gedeelte van dezelve, formeren. Ascamoth of reglementen tot beter bestiering van dito Gemeente en derzelve Finantie op de wijze en na den teneur hier voor uijtgedrukt, met magt om in het vervolg te noodzaken degene die kunnen en moeten, haar aandeel te contribuieren tot de kosten en lasten van dezelve Gemeente en de gemelte Asmoth of Reglementen opgesteld zijnde, dezelve aan de leden en congreganten te presentereeren, ten einde dezelve door hun goedgekeurd zijnde, zij dezelve confirmeren en ratificeren met derzelve ondertekeningen, in welk verzoek de voornoemde zes Heren getreden zijnde, dezelve last op hun genomen hebben met zoodanige iever en behartiging als men van haar goede Religie verwagtede was, welk pieus voornemen wij smeken den Alvermogende met zijn bijstand te willen begunstigen tot eendragt en tranquilliteit van deze Heilige Gemeente Amen!

(Waren getekent met onderscheidene handschriften) Moseh Bravo, Aharon d'Aquilar, Ishac de Seml. De Prado, Ishac de Moseh Senior, Abm. ron d'Aquilar, Ishac de Sem. de Prado, Ishac de Moseh Senior, Mm. Farra(r) Salazar, Jacob de David Pereira, David Hisquiau Pereira, David Gabaij Henriques, Jacob Gabaij Henriques, Jehosuah de Mosch Cohen Peixotto, Jehosuah d'Abm. Keijser.

Wij ondergetekendens admitteren met goeden wille de Commissie ons door de Heren Leden den 6 Nissan dezes jaars (zijnde den 8 April 1764) opgedragen, Amsterdam den 15 Maj 1764, corresponderende met 12 Yar 5524 (ware getekent): Jacob Nunes Henriques, Abraham d'Is. Franco Mendes, David Franco Mendes Is. Zoon, David d'Elisah Pereira, Seml. Ximenes Pereira, Ishac de Mordochaij Franco Mendes. (Jager stond): getrouwelijk geextraheert en vertaalt uyt een boek in folio wit parquemet gebonden, in de Portugeesche Taal geschreven, alwaar buyten op in de even gemelde Taal geschreven Staat „Boek der Reglementen en Elex-tien van de Heilige gemeente Nevé Salom te Maarsen”.

Actum Amsterdam den 19 Junij 1764 en was get. Jacob d'Lion Arons beëdigt Translateur om deze Resolutie was geslagen een zegel van zes Stuijvers, waar om geschreven stond. Dit zegel dient tot het inleggende product, zijnde een Resolutie van de Portugeesche Joodsche Gemeente in dato den 8 April 1764, bij mij (en was getekend) B. Sluyterman Notaris.

Op den 14 Maj 1764 hebben wij ondergeschrevenen als bij Resolutie der Leden en congreganten van de Portugeesche Joodsche Natie te Maarsen en Maarseveen, getekent in dato 6 Nissan dezs jaars na de Joodsche Tijd-rekening (zijnde den 8 April 1764) gecommiteert tot het beramen en dressereren van zodanige Kerkelijke Reglementen, in het Joodsch genaamt Ascamoth, als meest dienstig geoordeelt mag worden tot conservatie van de goede orde en directie derzelver Gemeente, na rijp overleg goed en nuttig geoordeelt te beramen de volgende Articulen:

1.

Dat onze Portugeesche Kerk aldaar met den allereersten zal worden gezuijvert van alle schulden en lasten, waar mede dezelve thans belast bevonden word en daar tegens ook ingevordert werden alle active schulden en wijders doen herstellen en repareren al het geen aan dezelve Kerk hersteld en gerepareert moet worden; dat daar toe geemploijeert zullen worden alle zodanige penningen, als in de arme casse thans bevonden word, mitsgaders het geen de bijzonder Leden van die gemeente inclineren mogen daar toe te contribuieren, en al het zelve daar toe niet sufflicent genoeg zijnde, zullen wij het gebrekige uyt onze privé beursen suppleren en uyttschieten, mits dat het zelve uijtschot niet excedere het montant van een duijzend guldens.

2.

Dat tot de invordering der uytstaande schulden van dito Kerk zich aanboden hebben, zo als dezelve dan ook bij dezen daar toe gecommiteert worden de Heren David d'Elisah Pereira en Ishac de Mordochaij Franco Mendes en tot de sollicitering van het hier onder te noemen octroij op deze Reglementen de Heer Samuel Ximenes Pereira.

3.

Dat de Parnas Gabaij, anders genaamt Thesaurier gene extraordinaire onkosten aan de Kerk nogte andersints zal mogen impenderen, dan alleen na voorgaande kennisgeving aan en met toestemming van de zes hier ondergetekende Gecommitteerdens.

4.

Dat dezelve zes gecommiteerden voor altoos in commissie zullen blijven, en bij aflijvig worden of totale retraite van Maarsen en Maarseveen of andere wettige verhinderinge van een of meerder der zes gecommiteerden andere in des of der alzo gebreking plaatse door de Leden van de Gemeente ders als dan te Maarsen present zullende zijn, gelegeert zal of zullen worden.

5.

Dat dito zes Heren zullen fungeren te weten ieder een jaar als Parnas Gabaj of Thesaurier en in het zesde jaar en wel acht dagen voor den Sabbath, volgende aan de verjaardag van de verstoring van Jerusalem, genaamt *Sabbath Nachamu*, zullende zij lieden, of wel die genen van hun, die aldaar tegenwoordig zullen zijn, eligeren een nieuwen Parnas Gabaj of Thesaurier voor een jaar en zo voort van jaar tot jaar, en wanneer de zodanige geeligerde Thesaurier refuseren mogt den dienst aan te nemen of dezelve aangenomen hebbende, hinnenstijds kwam te abandonneren, zo zal de zodanige moeten betalen tot ene boete voor de arme casse derzelve Natie f 50,—, zullende als dan dien dienst gedurende dat jaar uijt, moeten worden waargenomen door een der zes gecommiteerdens die het naast aan de beurt is.

6.

Dat de geen, die tot Parnas Gabaj of Thesaurier geeligerde zij, het zij, dat hij in den dienst fungeert, het zij dat hij dezelve refuseert of abandonneert, niet dan na verloop van twee daaraan volgende jaren weder verkiesbaar zal zijn.

7.

Dat door de voornoemde zes Gecommiteerdens getaxeert zullen worden alle Portugeesche en Spaansche Joden, die reeds te Maarsen en Maarseveen respectivelijk wonen of daar haar buytenplaats hebben, het zij in eigendom of in huur, mitsgaders alle ende een iegelijk van dezelve Natie, die in het vervolg aldaar in voegen voormeld zullen komen te wonen of stabileren, hoe veel ieder van dezelve jaarlijks tot soutien van de Kerk, bedienders en armen zal contribuieren, welke contributie, gelden geconsidereert moeten worden hun aanvang te hebben genomen met Sabbath Nachamu 5523, dat mitsdien ook alle Spaansche en Portugeesche Joden, die zig derwaarts met de woon- of buijten plaats zullen begeven, als Leden van dito Kerk zullen aangenomen worden, ten zij, dat door tien mede leden van de Kerk goordeeld werd, dat zodanig daar in komende personen om bijzondere reden niet meriteerden tot mede lid aangenomen te worden.

8.

Dat niemand der leden of congreganten van dito Kerk aan de voornoemde Gecommiteerdens of een van dezelve enige de minste onaangename ontmoeting, veel min wanhebbelijkheid, het zij ter zake van de tauxatie ofte andere reden of oorzake zal mogen aandoen, en, zulks doende, zal de zodanige door de gezamentlijke gecommiteerdens ge-

muleteert worden in zodanige pecuniele boete ten behoeve van de armen hunner Gemeente, of andere Kerkelijke censures, als de gemelde Gecommitteerdens bij meerderheid van stemmen na omstandigheid van zaken zullen bevinden te behoren.

9.

Dat de gene, die refuseren mogt te voldoen de Somme van penningen, waar op hij door de Gecommitteerdens in voege voorschreven getaxeert of de boete of Kerkelijke censures (bij arte 8 aangehaald, en die nog in volgende articulen aangehaald staan te worden) waar toe hij gecondemneert zij, die zal gerepelleert worden van de Kerk en verstoken blijven van alle prerogativen van dezelve, en des niet te min gehouden zyn en geconstringeert worden tot betalinge van de verschuldigde tauxatie en boete respective.

10.

Dat de Parnas Gabaj of Thesaurier ten einde van het jaar, publick in de Kerk, van de tafel der Boeken Moses zal moeten aflezen de rekening van ontfang en uijtgabe en verdere directien door hem dat gepasseerde jaar gehad, gehouden en waargenomen, als ook de notitie of Lijst der Debiteuren.

11.

Dat de laatst afgegane Parnas Gabaj of Thesaurier, bij absentie van den fungerenden Parnas Gabaj, zal moeten preesideeren.

12.

Dat geen Lid nog congregant van onze Gemeente bijzondere Vergadering van tien of meerder Joden tot den Godsdienst buijten onze Kerk in enig huys of andere plaats in Maarsen of Maarseveen of in derzelve district, hetwelk ten dien respecte behaald word van Zuijlen tot Breukelen, beide clusive zullen mogen zouden of aanleggen, op een boete van *f* 10.— ten behoeve van onze arme kasse, te betalen bij ieder persoon, die zig tot zodanige vergadering hebben laten emploijeren, en zulks telkens en zo menigmaal als zodanige vergadering gehouden word, wordende nog tans hiervan uytgezondert die gene die daartoe bij bijzondere gelegentheden verlof van den Parnas Gabay verkregen zullen hebben, mitsgaders sterfhuijsen en bruijloften, alwaar naar oude gewoonte in de zeven treurdagen ten sterfhuijsen en in de zeven vreugdedagen ten bruijlofhuijsen, tot Godsdienst dagelijks vergadering zal mogen worden gehouden.

13.

Dat alle degene, die gedurende de kerktijd enige wanordre of opschuddinge mogten maken, het zij met woorden of met feijtelijkheden, zal voor de eerste maal moeten betalen ten behoeve van de arme casse *f* 25,— en voor de tweede maal voor altoos uijt de Kerk verstoten blijven.

14.

Dat de gene, die in de Kerk zijnde, door den Voorzanger, op ordre van den fungerende Parnas aangezegd word enige kerkdienst waar te nemen

of voor de Boeken Moses te verscheinen, zulks refuseren mogt te doen, zonder vooraf zijne reden van refus tot genoegen van den fungerenden Parnas gegeven te hebben, die zal ten behoeve van den armen moeten betalen *f* 25.—.

15.

Dat alle de gene, die voor de Boeken van Moses verschijnen, zullen gehouden zijn ten behoeve van onze arme casse te offeren ten minste drie Stuijvers, nevens den zegenwensch aan den fungerenden Parnas, onder de Joden genaamt Mischebarach en zulks niet doende, zal hij ten behoeve van de Arme Casse moeten betalen een boete van *f* 10.—.

16.

Dat agt dagen voor den Sabath, volgende aan den verjaardag van de verstering van Jerusalem, geintituleert Sabath Nachamu (als wanneer, zo als bij artl. 5 gezegt is, een Parnas Gabaij of Thesaurier geeligerd word) geeligerd zullen worden twee zogenaamde Bruijdegoms van de Weth, zullende de gene die zulks wijgert aan te nemen of der functie naar Stijle uyt te voeren, betalen ten behoeve van de Arme Casse veertig guldens, zegge *f* 40.—.

17.

Dat men in het vervolg zal tragten aan te stellen tot koster van de Kerk, mitsgaders tot Slager der Beesten, zodanig een van onze Portugeesche Joodsche Natie, die te gelijk bekwaam zij tot schoolmeester der Portugeesche Joodsche kinderen.

18.

Dat de Voorganger onzer Gemeente aldaar, gehouden zal zijn aantekening en pertinent boek te houden van de uytstaande schulden, mitsgaders van de Distributie der armengelden, mitsgaders van het Gebroederschap genaamt Derech Sedaka, en op de gewone tijden ieder rekeningen uijt te schrijven en over te leveren.

19.

Dat de Voorzanger en Koster van de Kerk, de Slagter der Beesten en in het generaal alle de gene, die loon of emolumenten trekkende dienaars van de Kerk zijn, zullen moeten staan onder de directie en gezag van den fungerende Parnas Gabaij of Thesaurier, en in cas van wanbedrijf of inobedientie, zullen zij door den zelve Parnas Gabaij worden gemuliteert, het zij in geld of andere Kerkelijke poenaliteiten, als hij naar bevinding van zaken zal goedvinden, zonder dat zig iemand anders daarmede zal mogen bemoeijen.

20.

Dat de zes Heren Gecommitteerden de last op zig wel willen nemen om de eerste zes jaren successivelijk te fungeren als Parnas Gabaij, op dat het gehele werk in ordre werde gebracht, en dat ieder jaar (zo als bij artl. 5 reeds aangehaald is) op de volgende wijze: te weten, dat in de Kerk de voorzegde Resolutie en Reglementen zullen worden gepubliceert

onder den zegenwensch naar Stijle, zullende het eerste jaar fungeren als Parnas Gabaj of Thesaruier, te weten van den dag der Publicatie af tot Sabath Nachamu 5525, de Heer Abm. de Ishac Franco Mendes, 't tweede, de Heer Samuel Ximenes Pereira, 't 3e jaar de Heer Ishac de Mordochaj Franco Mendez, 't 4e jaar de Heer Jacob Nunes Henriques het 5e jaar de Heer David d'Elisah Pereira, 't 6e jaar de Heer David d'Ishac Franco Mendes.

21.

Dat alle oude en voorgaande Kerkelijke Reglementen, dewelke met den inhoude deser Reglementen strijdig mogten zijn bij dezen geabrogeert, vernietigd en buijten alle effect gesteld, maar voor het overige zullen alle dezelve blijven niet alleen in haar geheel, maar zodanig versterkt, even als of dezelve in dezen geinsereerd mogten zijn.

22.

Dat ten einde dit heylsaam oogmerk op een efficacieuse wijze mogte worden volvoert en in 'het vervolg gemainteneert, zo zal men de voornoemde Kerkelijke Reglementen bij Requeste presenteren aan de Edel Mogende Heren, Staten 'sLands van Utrecht, ofte de Heren Hun Ed. Mogende Ordinaris Gedeputeerden, omme van dezelve daar op goed gunstelijk te mogen erlangen derselver approbatie en authorisatie op het prosequeren van de boetens in dezen gemeld, bij gerechtelijke middelen, waar en zo welgemeende Hun Edel Mogende zullen vinden. te behoren.

Wij ondergeschreven Leden der Portugeesche Joodsche Natie te Maarsen en Maarseveen, verklaren bij dezen te hebben gezien en geexamineert de hierinne staande articulen en Kerkelijke Reglementen tot conservatie van de goede ordres en directie van dezelve Gemeente bij de Heren Geconmitteerden uyt voorzegde Portugeesche Joodse Natie geconcipeert, en ons daar mede volkomen te conformeren, mitsgaders ons te submitteren aan den inhoude van dien, zo in het generaal als elk der voorgemelde articulen in het bijzonder, mogende lijdén, dat daar op werde gerequireert de approbatie van de Edel Mogende Heren Staten dezer Provincie ofte de Heren Hun Edel Mogend Ordinaris Gedeputeerden, zo en in dier voegen zulks ter beter naarkoming van dien bevonden zal worden te kunnen strekken, submitterende daar toe onze personen en goederen ten bedwang van alle Heren Rechteren en Gerechten, zo en in dier voegen zulks bevonden zal worden te behoren.

Actum den..... (was ondertekend)

Moses Bravo.

Ishac van Samuel de Prado.

Joseph Abrabanel.

David Gabaj Henriques.

David Haim Abenator.

Jacob de David Pereira.

David Hisquia Pereira.

Nathan Foa.

Jacob Gabaj Henriquez.

Per Order van mijn Vader El. Castello Junior:

Jacob Nunes Henriquesz.
 David d'Elisah Pereira.
 Abm. d'Is. Franco Mendes.
 Josuah van Abm. Keyser.
 Josuah van Mosses Peixotto.
 Aharon d'Aguilar, pr. order van
 mijn vader Manuel Senior Hen-
 riquez.

Op dit Reglement was geslagen een zegel van zes stuijvers waar op geschreven stond: Dit zegel dient tot het inleggende product zijnde een Kerkelijk Reglement van de Portugeesche Joodsche Natie in dato 8 April 1764, bij mij, en was getekent (B. Sluyterman Notaris).

In Capite van dezen Reglemente stond gappointeert:

De Gedeputeerden van de Staten 's Lands van Utrecht, gehooft 't Rapport van de Heeren van Westerveld, van Zuijlen en Berger approberen deze Reglementen en verstaan, dat dezelve bij alle de Leden der Portugeesche Joodsche Gemeente Nevé Salom te Maarssen en Maarseveen zullen worden agtervolgt en nagekomen, mitsgaders ten dien einde bij degenen die in het vervolg tot de voorszegde gemeente zullen begeren te worden toegelaten, zullen moeten worden aangenomen en ondertekent, authoriserende den Parnas Gabaij, of Thesaurier van dezelve gemeente in der tijd, omme in cas van contraventie der resp. articulen in dezen Reglemente vervat, de beboetinge te doen en zodanige betalinge, als waar toe zij voornoemde Leden ingevolge van de Reglementen gehouden zijn, in te vorderen en bij onwilligheid derzelve, zig bij Requeste aan Haar Edel Mogende te mogen adresseren en verzoeken authorisatie op een Exploiteur of ander legaal persoon, omme zodanige Leden ten fine voorszegde paratelijk te excuteren ten pericule van de Supplianten. Gedaan t' Utrecht den 19 October 1764 (ondrstand). Ter ordonnantie als boven (en was getekent) Milan Visconti.

Dit Reglement heeft tot der Franschen tijd gunstig gewerkt, toen het automatisch met den val van het Statencollege verviel. Mede door oeconomische oorzaken verviel de Gemeente toen algeheel, zoodat zij op den duur werd opgeheven; in 1839 werden haar bezittingen verkocht.

JAC. ZWARTS.

De ordonnantie van Bisschop Frederik van Blankenheim inzake de grensscheiding tusschen Loosdrecht en Breukelerveen.

Het Herfsttij der Middeleeuwen kenmerkt zich voor Gooiland en het Sticht door eindelooze twisten over de grenzen, die eerst in 1719 ophielden door eene conventie tusschen Holland en Utrecht.

Men heeft toen door 22 hardsteenen palen de grens aangeduid. Van paal 22, niet ver van Loosdrecht bij den Egelshoek liep de grens van Holland tot in het begin der 19e eeuw naar de Vecht.

Het is deze, die in 1404 blijkens onderstaande oorkonde voor een deel werd vastgesteld, n.l. tusschen het toen Hollandsche Loosdrecht en het Stichtsche Breukeleveen.

Veeltyts geschij geweest zynde tusschen die van Loosdrecht en Breukeleveen over hunne grensscheidinge, is de zaak in dit jaar gevonden, in dezer voege:

Frederic van Blanckenheim, by der genaden Geeds Bisschop 't Utrecht maken komt allen luden; Want lange tyt twist ende scelinge geweest is tusschen dien van den Loosdrecht aen die een zyde, ende die van Broekelveen aen die ander zyde, als om die paelsceydinge te doen, ende die rae te trecken tusschen beyden zyden voerscreve. Ende want wy dicwil van beyden zyden voerscreven vervolecht zijn, om alsulke twist ende scelinge of te leggen, also veere alst in ons waer, daer wy alle wege toe geneyget syn geweest, soe syn wy des met goeden voerdacten sinne mit onsen raede, ende goetduncken onser Ecclesien ende der Stat van Utrecht overcomen, dat wy drie uit onsen Rade, mit namen Heren Amelys Uten Enge Ridder, Jacob van Zulen, ende Dirck Borre, daer toe geset ende gemachticht hebben van onser wegen, gelyc die hogegeboren onsen lieven neve Hertoch Aelbrecht van Beyeren, Greve van Henegouwen, van Hollant ende van Zelant, oec hoet drie, als mit namen Heren Geraert

van Eemskerke Ridder, Florens van Alkemade, ende Wouter van Munden, Ridders, daer toe geset, ende gmachticht heeft, die rae te trecken, ende paelscydinge te doen tusschen beyden zyden voergenoemt. Welke sesse dicwil, van onser byden heren wegen, te samen daerom geweest hebben, ende syn eens seggens eendrachtelic overcomen in allen manieren, alse hier na bescreven staet. In den eersten so sel men een pael steken op ten eynde van Broekelveen, tenden hore boulande ter drenscsoet waert midden in die grafte, ende dat selmen recht op drie bomen op ten utersten boem van der drenscote tot onzer Statwaert van Utrecht, ende tot aen der Goyerveen toe. Ende des soe sellen die van Broekelveen, ende die van der Loesdrecht, een kenlike bescyede sceydinge maken tusschen hoer~~e~~r beyder länden, op dat een yegelic weten mach waer syn lant heert. Ende dese sceydinge sal duren tot ewigen dagen, behoudelich alle recht ende brieve, die enich Heer van ons Here voerscreve zal van den anderen hebben mach, in hoeren machten te bliven. In oerconde alre saken voersreve, soe hebben wy Bisscop Frederic voergenoemtt, desen onzen brief mit onzen zegel doen bezegelen. Gegeven int jaer ons heren dusent vier hondert ende vier, den vier en twyntichsten dach in Aprille.

Hilversum.

J. SCHIPPER Jr.

INHOUD.

1.	Naamlijst der Bestuursleden	V
2.	Naamlijst van de leden, donateurs en begunstigers	VI
3.	Jaarverslag	XI
4.	Rekening van den Penningmeester	XIII
5.	Verslag van de excursie naar Vianen en Schoonhoven door Joan Vis	XIV
<hr/>		
6.	Romantisch verleden van Over-Holland, door Mevr. Marie C. van Zeggelen	1
7.	De Weesper Zwanendrift, door A. van Beek	10
8.	Uit de historie van Loosdrecht, door J. Schipper Jr. .. .	15
9.	Breukelen ontvangt bezoek uit Brooklijn N. Y., door Mr. M. P. Th. à Th. van der Hoop van Slochteren .. .	26
10.	„Grouwelycke ongebondentheyf”, door J. G. Th. Grevenstuk	37
11.	De officieele organisatie der Portugeesche Synagoge van Maarsse in 1764, door Jac. Zwarts	45
12.	De ordonnantie van Bisschop Frederik v. Blankenheim inzake de grensscheiding tusschen Loosdrecht en Breukelerveen, door J. Schipper Jr.	57
